

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1895. Första Kammaren. N:o 16.

Onsdagen den 20 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes till en början af herr vice talmannen.

Justerades protokollen för den 12 och 13 i denna månad.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial n:o 42, angående resekostnadsersättningen till Andra Kammarens ledamöter, då resan sker å jernväg; samt

bankoutskottets memorial:

n:o 4, angående uppförande af egen byggnad för riksbankens afdelningskontor i Karlstad; och

n:o 5, angående ackord för en riksbankens fordran hos S. G. Andersson i Stora Hof Björket.

Företogs val af tjugufyra valmän för utseende af Riksdagens fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jemte deras suppleanter; och befunnos efter valförrättningens slut hafva blifvit till valmän utsedde:

herr Andersson, Gustaf, med	108	röster,
» Berg, Lars,	»	108	»
» Behm	»	108	»
» Bohnstedt	»	108	»
» Brehmer	»	108	»
» Flach	»	108	»
» Kerfstedt	»	108	»
» Lundström	»	108	»
» Nyström, Carl,	»	108	»
grefve Spens	»	108	»
herr Stephens	»	108	»

herr von Strokirch	med	108	röster,
» Unger	»	108	»
» Weinberg	»	108	»
» Berg, Gustaf,	»	107	»
grefve Klingspor, Philip,	»	107	»
herr Nilsson	»	107	»
» Nisser, Martin Samuel,	»	107	»
» Stridsberg	»	107	»
» Rudebeck	»	106	»
» Tamm, H. P. P.,	»	106	»
friherre Klingspor, Carl,	»	105	»
herr Falk	»	101	»
» Lundeberg	»	99	»

Företogs val af tio suppleanter för kammarens valmän för utseende af Riksdagens fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jemte deras suppleanter; och befunnos efter valförrättningens slut hafva blifvit till suppleanter för kammarens ifrågavarande valmän utsedde:

herr Torelius	med	84	röster,
» Pettersson, Fredrik Emil,	»	83	»
» Almqvist	»	83	»
» Wijk	»	82	»
» Tamm, P. G.,	»	82	»
» de Laval	»	81	»
» Bondesson	»	81	»
grefve Lewenhaupt	»	81	»
friherre Alströmer	»	80	»
herr Rettig	»	77	»

sedan ordningen mellan dem, som erhållit lika antal röster, blifvit genom särskilda lottningar bestämd.

Sedan Kongl. Maj:t i nådig skrifvelse till Riksdagen äskat, att särskilda deputerade måtte, jemlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen, af Riksdagen utväljas för att med Konungen öfverlägga, företogs nu val af sex sådana deputerade; och befunnos, efter valets slut, hafva blifvit dertill utsedde:

herr Björnstjerna, O. M., förutvarande statsminister för utrikes ärendena,	med	124	röster,
» Reuterswärd, Patrik, hofmarskalk,	»	122	»
» Alin, O., professor,	»	114	»
grefve Sparre, Gustaf, vice talman,	»	113	»
herr Lundeberg, Chr., bruksegare,	»	102	»
» Abelin, G. R., generallöjtnant,	»	99	»

På framställning af herr talmannen beslöts att Riksdagens kansli-deputerade skulle genom utdrag af protokollet underrättas om detta

val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarne ingifva förslag till den skrifvelse i ämnet, som borde till Konungen aflåtas.

Vid föredragning af bevillningsutskottets den 18 i denna månad bordlagda memorial n:o 10, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande det i utskottets memorial n:o 9 framställda förslag till voteringsproposition med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i 6 och 7 punkterna af utskottets betänkande n:o 2, angående vissa ännu oafgjorda delar af tullbevillningen, bifölls utskottets nu gjorda hemställan och godkändes de i memorialet n:o 10 föreslagna voteringspropositionerna.

Härefter tillkännagaf herr talmannen, att, enligt träffad öfverenskommelse med herr talmannen i Andra Kammaren, omröstningar jemlikt 65 § riksdagsordningen komme att anställas vid kamrarnes sammanträden lördagen den 23 innevarande mars öfver de nyss godkända voteringspropositionerna.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets nedannämnda, den 12 och 13 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 2, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af § 48 regeringsformen, och

n:o 3, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 102 regeringsformen,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nya konstitutionsutskottets den 13 och 15 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 4, i anledning af väckta motioner om ändring af § 52 regeringsformen och § 33 riksdagsordningen.

*Ang. ändrade
bestämmelser
om talmans-
befattningar-
nes tillsättande
m. m.*

Herr Bergius: Såsom jag yttrat i min reservation till detta betänkande, skulle en förändring i grundlagen, hvarigenom från Konungen till Riksdagens kamrar öfverflyttades rättigheten att utse talmän, ej innebära någon fara; ty jag är fullt öfvertygad om att kamrarne skulle komma att utöfva denna rätt på ett tillfredsställande sätt och dertill utse endast fullt lämpliga personer. Men å andra sidan tror jag icke, att för närvarande finnas några fullgiltiga skäl att vidtaga en sådan grundlagsändring, hvarigenom den ifrågavarande rättigheten öfverflyttades från Konungen till Riksdagens kamrar. Om man är af den åsigten, att det fortfarande i regeln bör tillkomma Konungen att utse talmän och vice talmän, kan jag ej förstå, att det kan vara lämpligt, att, på sätt föreslagits, åt kamrarne öfverlemnas denna rättighet i det undantagsfall, att både talman och vice talman äro hindrade att tjänsöröra. Skulle en förändring i detta syfte vara nödvändig, kan saken ordnas på annat sätt, t. ex. genom att Konungen utser två vice

Ang. ändrade talmän, eller ock på sätt, som angifvits under frågans föregående bestämme-
 handling i Riksdagen.
 om talmans- Jag hemställer alltså, att kammaren måtte besluta, att hvad
 befattningar- herrar Olsson och Ryding uti förevarande hänseende föreslagit icke må
 nes tillsättande m. m. föränleda någon Riksdagens åtgärd.

(Forts.)

Herr Unger: Jag är visserligen så till vida ej af samma mening som herr Bergius, som jag för min del anser, att det verkliga skulle innebära en fara att låta kamrarna utse sina talmän och vice talmän sjelfva, ty under politiskt upprörda tider, då partilidelserna äro starkt uppjagade, kunde befaras, att ej alltid komme att sitta på talmansstolen opartiske män, och häruti ligger för mig ett ytterligare skäl att instämna i herr Bergius' yrkande. Om man nödvändigt önskade, att det skulle förebyggas, att kamrarna ej hindrades i sina arbeten i följd af talmans och vice talmans samtida förfall, då vore det mera i konsekvens med öfriga stadganden, att Kongl. Maj:t för sådant tillfälle utsåge en af kammarens ledamöter att vid tillfället föra ordet. Jag har anfördt detta i utskottet, dock utan att framställa yrkande om antagande af ett sådant stadgande, hvilket jag ej anser nödvändigt, och jag vill ej heller nu framställa något yrkande derom, utan förenar mig i slutpåståendet med herr Bergius.

Herr Nyström, Carl: Det synes vara en temligen bestämd mening inom denna kammare, likasom inom medkammaren, att någonting måste göras till förekommande af det äfventyret, att Riksdagens kamrar skulle i en olycklig stund stå utan talmän och vice talmän och i följd deraf för någon tid nödgas uppskjuta sina förhandlingar. Då någonting måste göras, för att råda bot för en sådan fara, har man föreslagit, att antingen den allmänna och genomgripande förändringen vidtages, att kamrarna sjelfva skola utse sina talmän, hvaruppå jag dock ej vill spilla många ord i denna kammare, ty ett sådant förslags öde är här på förhand gifvet, eller ockå att Konungen, då han utser talman och vice talman, äfven tillsätter en andre vice talman, hvarvid på tre personer skulle fördelas den risk af inträffande förfall, som nu ligger å två. Härigenom ökas visserligen sannolikheten för att alltid en person finnes af Konungen utsedd att föra ordet i kammaren. Mot detta förslag rigtas emellertid den invändningen, att det visserligen gör risken något mindre, men ej tager bort den helt och hållet. Det hjälper ej fullständigt, ty man kan tänka sig den möjligheten, att både talmännen och vice talmännen blefve samtidigt sjuka, och då är man inne i den svårighet, man ville undvika. När man griper sig an med en grundlagsförändring, bör man taga till den så, att den hjälper under alla förhållanden. Förra gången erinrades om influensan. Man har just nu skäl att å nyo påminna om denna risk, då presidenten i den tyska deputeradekammaren så plötsligt angripits af nämnda sjukdom. Sådana förhållanden kunna inträffa samtidigt med både talmännen och vice talmännen, och då har man gjort en grundlagsändring, som ej är tillräcklig. Ett sätt hjälper, och det är att kammaren för en sådan eventualitet, som endast ytterst sällan torde förekomma, för tillfället utser en talman, på sätt herr Ryding förordat. Mot detta förslag

kan jag ej se, att någon giltig invändning kan framställas. Ty för det första är det praktiskt, enär det *alltid* hjälper, och för det andra kan jag ej finna det vara någon kränkning af principen, ty det gäller blott en tillfällig åtgärd för ett tillfälligt behof. Det är att bemärka, att visserligen ej alla val af ordförande och vice ordförande inom större korporationer alltid gå efter en uniform princip, då t. ex. vid val af ordförande inom landsting och Stockholms stadsfullmäktige den ordinarie ordföranden utses på ett sätt och hans ställföreträdare på ett annat. I de flesta sådana fall välja församlingarna sjelfva vice ordförande. Jag kan ej finna, jag upprepar det, att en tillfällig åtgärd, afsedd för ett tillfälligt behof och upphörande i sina verkningar, så snart detta behof är tillgodosedt, kan kallas för en kränkning af den grundsats, vid hvilken denna kammare vill hålla fast, eller att Konungen skall utse både talman och vice talman. Här är frågan om tillfälliga talmän, och då hemställer jag, om icke herr Rydings förslag är det rigtigaste.

Ang. ändrade
bestämmelser
om talmans-
befattningar-
nes tillsättande
m. m.

(Forts)

Då denna sak af Första Kammaren förra gången antogs med 61 röster mot 34, har väl också kammaren anledning att nu vidblifva ett sådant beslut, hvarigenom kan förekommas en olägenhet, som eljest kan uppstå.

På dessa grunder yrkar jag bifall till den reservation, som är formulerad af herr Behm och mig och som öfverensstämmer med det beslut, kammaren fattade förra året.

Herr Helander: Då jag hufvudsakligen är af samma åsigt som de öfriga reservanterna, skulle jag ej hafva begärt ordet, om jag ej vore af en bestämdt annan öfvertygelse än den siste talaren. Han vill hafva det så stäldt, att när både talmannen och vice talmannen samtidigt hafva förfall, bör den kammarledamot, som har de flesta riksdagsåren, fungera som ordförande för tillfället. Jag kan svårligen tro, att detta vore rätta sättet, ty derigenom skulle kunna inträffa, att måhända den allra mest olämplige kammarledamoten skulle för tillfället föra ordet och kan hända under en längre tid, ifall talmännen vore en längre tid sjuka. Jag har därför i utskottet förfäktat den meningen, att det vore vida bättre att Konungen utsäga en talman och två vice talmän, på sätt förekommer inom andra rådgörande församlingar, och hvarför skulle det ej då kunna duga hos oss. Det skäl man uppgifvit, att alla talmännen samtidigt kunna blifva sjuka, synes mig ej vara synnerligen att fästa vikt vid, ty då vi hittills haft blott en vice talman och ändå redt oss temligen bra äfven vid sjukdomsfall, skulle det väl blifva ännu bättre, om vi finge två vice talmän.

Då jag i öfrigt är fullt ense med reservanterna, yrkar jag afslag på utskottets hemställan.

Herr Billing: Då jag under den tid, jag tillhört konstitutionsutskottet, mera än en gång talat för en sådan åtgärd, som den, hvilken här föreslagits uti den af herrar Behm och Nyström afgifna reservation, skall jag anhålla att nu få säga några ord till förmån för denna reservation.

Alldeles uppenbart är, att den siste talaren fullständigt missupp-

Ang. ändrade bestämmelser om talmansbefattningarnes tillsättande fattat innehållet af denna reservation, ty den innehåller *icke*, att den äldste af kammarens ledamöter skulle vara ordförande vid förfall för både talmannen och vice talmannen, utan i stället att under hans presidium skulle väljas en vice talman.

m. m.
(Forts.) För min del skulle jag finna det ganska besynnerligt, om kammaren skulle vilja motsätta sig den af herrar Behm och Nyström påyrkade åtgärden eller, med andra ord sagdt, herr Rydings motion. Den föreslagna åtgärden är väl så lindrig, som tänkas kan, men lika visst är det, att den på ett synnerligen praktiskt sätt råder bot för det missförhållande, som icke blott *kan* förekomma utan också verkligen *har* förekommit inom den svenska Riksdagen. Man kan icke säga att det ej finnes giltiga skäl för vidtagande af denna anordning; ty det bör väl vara giltig anledning nog, då en för detta talman sagt i sin motion, att han måst sitta på talmansstolen, när han på grund af sjukdom bort vara fjerran från Riksdagen, men nödgats sitta der, emedan vice talmannen af sjukdom varit hindrad att komma tillstädes. Detta nödfall kan förekomma när som helst, och är det ett nödfall, som *kan* inträffa, så böra följderna af detsamma äfven förekommas genom en åtgärd, hvilken när som helst kan vidtagas. Detta, att den här föreslagna åtgärden kan vidtagas när som helst, är också en förtjenst hos detta förslag. Man undgår det uppskof, som skulle bli en följd deraf, att man skulle ingå till Kongl. Maj:t med begäran att vice talman måtte utses. Den af reservanterna föreslagna åtgärden är sålunda i hög grad praktisk och alltid användbar och egnad att bestämdt råda bot för det befarade missförhållandet.

När nu Första Kammaren med stor majoritet antagit detta förslag vid föregående riksdag, kan jag ej föreställa mig annat, än att kammaren också nu bifaller denna reservation, hvartill jag alltså anhåller att få yrka bifall.

Herr Alin: För min del skulle jag kunna förstå den värme, hvarmed den siste talaren uppträdde för herrar Behms och Nyströms reservation, såvida det finnes någon den ringaste utsigt för att ett beslut, fattadt af kammaren i den af reservanterna önskade rigtningen, skulle kunna leda till något praktiskt resultat. Men det är så ringa möjlighet, att något praktiskt resultat på den vägen skall i förevarande fall under den närmaste tiden kunna åstadkommas, att jag vet knappt något fall, der man med mindre sannolikhet kan beräkna, att kamrarna för närvarande skola kunna förena sig om ett gemensamt beslut. Det är ju en känd sak, att Andra Kammaren i denna fråga står på den ståndpunkten, att den vill, att Konungens rätt att utse talmän och vice talmän skall upphöra och kamrarna sjelfva få denna rätt. Får Andra Kammaren ej detta, går den ej in på någon förändring alls. Det har fullkomligt tillräckligt visat sig vid denna frågas föregående behandling, att sådan är ställningen, och att man icke vinner det allra ringaste med att besluta en sådan förändring, som den siste talaren och reservanterna yrkat. Vid sådant förhållande synes det mig, som om man ej har skäl att frånga den principiella ståndpunkt, hvarpå man ställt sig, då man vill afslå det af motionären framställda förslag, att rätten att utse talmän och vice talmän skall tillhöra kam-

rarne. Det är påtagligt, att ett steg i den rigtning reservanterna föreslagit är ett afsteg från denna princip, och det ett icke så alldeles litet afsteg. Det är nemligen gifvet, att för den händelse kamrarne skulle få den ifrågavarande rätten och tillfälle att utöfva den, skulle i det sätt, hvarpå denna rätt af kamrarne utöfvats, ligga en fingervisning för Kongl. Maj:t vid nästa tillfälle, då talmän och vice talmän skulle utses — en fingervisning, som det kanske skulle vara svårt för Kongl. Maj:t att lenna obeaktad. Och här visar sig, huru i verkligheten äfven denna s. k. lilla förändring innebär ett icke oväsentligt afsteg från den ståndpunkt, hvarpå man stält sig, då man ej vill bifalla herr O. B. Olssons motion. Då dertill kommer, att ställningen för närvarande är sådan, att man i praktiskt afseende alls ej vinner något genom att frågå denna principiella ståndpunkt, anhåller jag att få instämma i herr Bergii yrkande.

*Ang. ändrade
bestämmelser
om talmans-
befattningar-
nes tillsättande
m. m.*
(Forts.)

Herr Nyström, Carl: Den siste talarens argument voro egentligen icke rigtade mot åtgärdens innebörd, utan mot den utsigt, som förslaget kunde hafva att gå igenom, dervid han förklarade, att det ej fans den ringaste sannolikhet, att det skulle föra till något resultat. Jag är icke så viss på, att denna förutsägelse är riktig. Om åtgärden förefaller riktig och praktisk, bör man väl för öfrigt antaga den utan dylika hänsyn. Jag är ej säker på att förslaget är utan alla chancer, emedan det går i en rigtning, som Andra Kammaren gillar, och närmar sig dess uppfattning. Dertill tror jag, att det äfven der skulle kunna bli antaget. Dessutom, om Första Kammaren är öfvertygad om att åtgärden är klok och praktisk, bör det för kammarens afgörande vara främmande, huru det skall gå i Andra Kammaren. Hvad beträffar eventualiteten att, när man sedan kommer till tillämpningen och Första Kammaren en gång verkligen för en tillfällig förlägenhet skapat en tillfällig talman, i valet deraf skulle ligga en fingervisning för Kongl. Maj:t, när sedermera nästa val af talmän förekomme — så, hvad ligger för ondt deri? Jag ser intet origtigt, om Kongl. Maj:t, som bibehåller sin rätt oförkränkt att utse talmän, finge veta, i hvilken rigtning kammarens önskingar ginge. Någon fara kan väl ej deraf följa. Det är ju dessutom en eventualitet, som är mycket aflägsen — men man lagstiftar ju för att vara tryggad, om den en gång inträffar. Jag vidhåller derfor mitt yrkande.

Herr Unger: Om det också vore sant hvad herr Billing sagt, att stadgande i här ifrågavarande syfte vore nödvändigt att få till stånd, kan jag dock ej se, att det är nödvändigt att göra det på ett sätt, inkonseqvent med det, hvarpå talmännen i allmänhet utses, då det lika lätt ginge för sig att säga t. ex.: Vid samtidigt förfall i en af Riksdagens kamrar för både talman och vice talman, beslute kammaren, under enahanda ordförandeskap, som nyss är nämndt, att hos Konungen, eller, i hans bortovaro, hos regeringen göra ansökning om förordnande för någon af kammarens öfrige ledamöter att för tillfället tjenstgöra såsom talman. Då vunne man samma mål utan att framkomma med ett stadgande, som står i uppenbar inkonseqvens med

Ang. ändrade öfriga stadganden om utseende af talmän. Jag kan således ej biträda bestämmelser hvarken reservanternas eller utskottets hemställan.
*om talmans-
befattningar-
nes tillsattande*

m. m.
(Forts.) Herr Ljungberg: Lika med en föregående talare finner ej heller jag den af herrar Nyström och Behm väckta motionen kunna leda till något praktiskt resultat. Det har med rätta sagts, att det blefve en blott partiel reform, hvarmed Andra Kammaren ej vore belåten. Den vill ha reformen helt igenom. Jag frågar: hvad är orsaken till att man ej skulle kunna gå Andra Kammaren till mötes i detta fall? Det fins ju många anledningar till skiljaktiga meningar mellan kamrarne, och i många fall ligger det i sakens natur. Men då man så ofta i medkammaren och äfven annorstädes säger, att Första Kammarren ej vill visa något tillmötesgående mot Andra Kammaren, kan jag ej förstå, hvarför man i en sådan mindre viktig, ehuru likväl ömtalig fråga, på hvilken Andra Kammarren fäster stort afseende, ej skulle gå denna kammare till mötes. Det fins äfven andra skäl, hvarför man bör vidtaga en ändring i det nuvarande sättet för talmännens utnämnaude; jag ser nemligen saken äfven från nationel synpunkt. Det fins intet land — utom ett — bland alla civiliserade stater jag känner, som, utom Sverige, vidhåller den åsigten, att representationen ej sjelf bör utse ordförande. Vi hafva nu detta sätt, men det är ej tidsenligt, och det är mindre värdigt den svenska representationen att i detta hänseende stå enstaka. Den svenska nationen står i många afseenden framom sina grannländer, specielt hvad beträffar dess representativa författning, och då är det nedslående och bedröfligt, att man skall anse oss efterblifna i detta afseende. Jag tror, att tiden snart är inne för att vidtaga den äskade reformen, som ständigt återkommer och till hvilken utskottet tillstyrkt bifall. Jag hemställer derför, att utskottets betänkande må i sin helhet bifallas.

Herr Behm: Jag trodde knappt, att någon här skulle uppträda och försvara utskottets förslag, men då jag funnit, att så skett, vill jag bemöta hvad som nyss blifvit anfördt. De enda skäl, som utskottet och med detta den siste ärade talaren åberopat för bifall till sitt förslag äro, dels att det skulle vara ett exempel från främmande land att följa, dels ock att det skulle illa öfverensstämma med Riksdagens värdighet, att Konungen utser talmän, och ej kamrarne sjelfva. Dessa skäl — de enda jag funnit i utskottets betänkande — äro dock svaga. Att vi skulle i vår lagstiftning rätta oss efter främmande lands exempel, kunde ju åberopas, om det visat sig, att den lagstiftning vi hafva ej är fullt ändamålsenlig och tjenlig, och om det äfven med skäl kan påstås, att exemplen från främmande land visat sig värda att efterfölja. Detta är emellertid, vågar jag anse, alls icke förhållandet. Tvärtom visar erfarenheten från främmande land motsatsen, likasom jag tror, att vi måste erkänna, att det sätt, hvarpå den uvarande grundlagsbestämmelserna hos oss verkat, visat sig i allo tillfredsställande. Detta skäl måste således enligt min åsigt af kammaren underkännas. Sedan säger utskottet, att det nuvarande förhållandet icke skulle öfverensstämma med kamrarnes värdighet. Det är Andra Kammarrens ledamöter, som formulerat utskottets motivering, och den får stå för deras

räkning. Jag är öfvertygad om, att i denna kammare kan ej känslan af en sådan förnärmelse finnas. Således äro de båda skäl utskottet andragit, efter mitt förmenande, af ingen betydelse.

Hvad beträffar det förslag, jag i förening med herr Nyström tillätit mig reservationsvis framställa, har till försvar derför redan blifvit anfördt allt hvad som kan behöfva sägas, så att jag kan inskränka mig till att endast bemöta den modifikation af förslaget, som nyss förordats af herr Unger. Han ville nemligen begagna sig af vårt förslag, på det sätt ändradt — förmodligen för att göra det mera antagligt för denna kammare, — att utseendet af denne talmännens ställföreträdare skulle ske af Konungen. Men deremot vill jag erinra, att vid ett sådant tillfälligt förfall är det ganska ovisst, om Konungen ens finnes inom landet. Således skulle den hjälp ur förlägenheten, han genom detta nya stadgande ville vinna, icke på det af honom föreslagna sättet ernås — åtminstone ej med absolut säkerhet. Vill man trygga sig mot *alla* eventualiteter, synes det olämpligt att välja detta sätt, som ej fullständigt afhjelper den anmärkta olägenheten.

Medan jag har ordet, tillåter jag mig begagna tillfället att något litet ändra mitt förslag, oaktadt det kan synas vådligt, när det gäller formulering af ett grundlagsstadgande. Vid nedskrifvandet af min reservation hade jag förbisett den fullständiga lydelsen af herr Rydings motion, och jag finner den af honom begagnade form måhända något tydligare, än den af mig använda. Han tillägger nemligen i slutet orden: »till dess förfallet upphört». Med detta tillägg skulle förslaget sålunda komma att lyda:

»Vid samtidigt inträffande förfall för både talmannen och vice talmannen i någon af Riksdagens kamrar utses under enahanda ordförändskap, som nyss är nämndt, en af kammarens öfriga ledamöter att såsom talman tjenstgöra *till dess förfallet upphört.*»

Det kunde ju måhända ej behöfvas, ty momentet bör äfven utan detta tillägg ej kunna missförstås; men det vinner ju genom tillägget ännu större tydlighet samt en mera afrundad form. Jag yrkar alltså bifall till min reservation med det af mig nu gjorda tillägg.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) af herr *Bergius*, att hvad herrar O. B. Olsson och G. Ryding i förevarande hänseende föreslagit icke måtte föranela någon Riksdagens åtgärd; 3:o) af herr *Nyström*, *Carl*, och herr *Billing*, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga säsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling det förslag om tillägg till § 33 riksdagsordningen, som innefattades i herrar Behms och Nyströms vid utlåtandet fogade reservation; samt 4:o) af herr *Behm* lika med herrar Nyström och Billing med den ändring, att i det föreslagna stadgandet näst efter ordet »tjenstgöra» tillades orden *till dess förfallet upphört.*

Sedan härefter herrar *Nyström* och *Billing* förklarar sig afstå från sina yrkanden och i stället förena sig med herr Behm, gjorde herr talmannen propositioner jemlikt de sålunda återstående tre yrkandena

Ang. ändrade
bestämmelser
om talmans-
befattningar-
nes tillsättande
m. m.

(Forts.)

Ang. ändrade bestämmelser om talmansbefattningarnes tillsättande m. m. och förklarade sig anse propositionen på godkännande af det utaf herr Bergius framställda förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition dervid antagits bifall till herr Behms yrkande, uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller det af herr Bergius i afseende på konstitutionsutskottets utlåtande n:o 4 framställda yrkande, att hvad herrar O. B. Olsson och G. Ryding i förevarande hänseende föreslagit icke må föranleda någon Riksdagens åtgärd, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och antager såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling det förslag om tillägg till § 33 riksdagsordningen, som innefattas i herrar Behms och Nyströms vid utlåtandet fogade reservation med den af herr Behm nu föreslagna ändring.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 42;

Nej — 83.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 e. m.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande konstitutionsutskottets den 13 och 15 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 5, i anledning af dels väckt motion om ändring af §§ 72 och 73 riksdagsordningen, dels ock motioner om ändrad lydelse af § 72 riksdagsordningen.

Ifrågasatt ökning af statsrevisorernas antal.

Punkten 1.

Herr Bergius: Den fråga, som nu blifvit föredragen, nemligen om ökning af statsrevisorernas antal, har förevarit vid 1890, 1891, 1892 och 1893 årens riksdagar och vid alla dessa tillfällen blifvit af Första Kammaren afslagen. I öfverensstämmelse med den mening, som således af Första Kammaren uttalats, är min öfvertygelse den, att en ökning af statsrevisorernas antal icke är behöflig, för att de skola

på ett tillfredsställande sätt kunna fullgöra den dem åliggande granskning, under förutsättning, att den icke mer än nödigt är utsträckt till en siffer- och detaljgranskning. Jag tror tillika, att en ökning af revisorernas antal kan medföra rätt stora olägenheter, och af dessa skäl yrkar jag, att hvad herr Ljungman i sin motion n:o 157 föreslagit, angående ökning af antalet revisorer och suppleanter för dem, icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

ning af statsrevisorernas antal.

(Forts.)

Herr Nyström, Carl: Såsom ordföranden i konstitutionsutskottet anført, har denna sak varit föremål för mycken debatt och mycket tal på sista tiden. Man kan säga, att frågans öde har i allmänhet varit det, att sedan 1891 har Andra Kammaren stadgat sin mening; den anser en förstärkning af revisionen nödvändig; här åter har frågan afslagits.

Men jag tror, att på Första Kammarens mening inverkat ett skäl för afslag, som nu bortfallit, hvilket jag skall söka närmare visa.

Emellertid hafva skälen för afslag i allmänhet varit följande. Man har sagt, att revisionen får icke fördjupa sig i detaljer, ingå i en speciel granskning. Undvikas detta, skall den i allmänhet hinna fullgöra sitt värf på den fastställda tiden af två månader och med de arbetskrafter, som nu finnas insatta i revisionen. Detta är den första och vanligaste invändningen. Den andra har varit den, att man skall icke utvidga revisionens betydelse. En och annan har varit rädd, att deri skulle spela in politiska motiv. Och slutligen har man anført särskilda skäl emot hvad som här, dock i ny form, äsyftas, nemligen att riksgäldskontoret och riksbanken särskildt skola fördes med en tillfredsställande revision. Man vill icke medgifva behovet af en sådan förändring. På dessa skäl mot förstärkning af revisionen är följande att svara, om man resumerar motskälen i största möjliga korthet. Hvad frågan, att revisorerna icke skola ingå i allt för många detaljer, beträffar, så är detta dem föreskrifvet redan i instruktionen, och jag vågar påstå, att det för öfrigt är för dem komplett omöjligt. Om man tänker sig revisionens föremål, hvad som förelägges dessa 12 män, hvilkas antal man nu föreslår att öka till 18, hvad som förelägges dem under 2 månader, så kan man väl inse, att det icke är tid för dem att ingå i några detaljer. Äfven för den öfversiktliga granskning, som är dem ålagd enligt instruktionen, räcker icke tiden till, så länge arbetskrafterna äro så otillräckliga som nu är fallet. Den instruktion, som föreligger för dem, anvisar dem dock ett stort och viktigt arbete, den talar om att de skola sysselsätta sig med sådana saker som att granska dispositionen, förvaltningen och resultatet af det hela, detta i hvad rör statsverket med dess många underafdelningar, och likaledes med afseende på riksbanken skola de se till, att den väl styres och förvaltas, äfvensom utöfva en tillsyn öfver riksbankens förvaltningsorgan, som går ganska långt ned; och hvad som gäller om riksbanken, gäller äfven om riksgäldskontoret.

Uppgiften är således mycket väsentlig och stor och materialet är ofantligt. Det kan då icke vara tal om något ingående i detaljer, utan det tillgår på det sättet, att revisorerna i afseende å siffergranskning och dylikt få acceptera den granskning, som är gjord i kammar-

Ifrågasatt ökning af statsrevisorernas antal.
(Forts.)

rätten, och om hvilken i allmänhet finnes anteckning på räkenskaperna, och sedan öfvergå till att fullgöra sitt egentliga uppdrag, som är att tillse, att utgifterna öfverensstämma med fastställda lagar och författningar, och å andra sidan äfven att försöka skapa sig ett omdöme om huru verket i allmänhet är förvaltadt. Det är så, att äfven statsrevisionen antagit den sed, som numera är vid andra stora revisioner gängse, nemligen att göra hvad jag tillåtit mig kalla en »realrevision», det är att sysselsätta sig med dispositionen, förvaltningen och resultatet af det hela; att ingå i detaljer förbjuder sig för öfrigt sjelfmant. Härtill likasom till siffergranskning och dylikt finnes icke tid.

Hvad den politiska sidan af saken beträffar, så kan så mycket mindre vara tal derom nu, som här blott är fråga om att öka revisorernas antal. Man har icke satt dem något nytt mål före, utan tvärtom blott sökt medel att skaffa en mera effektiv revision för riksdagens egna verk, nemligen riksgäldskontoret och riksbanken. Det är icke fråga om att inverka på något otillbörligt sätt på statsverkets förvaltning.

Om sålunda revisionen, såsom jag anser mig hafva visat, icke är och icke kan vara en sifferrevision, utan är en realrevision, hvad kan det då finnas för skäl för att öka revisorernas antal? Jo, först och främst, att sjelfva föremålet för revisionen, räkenskaperna och verken, hafva så betydligt utvidgats. När revisorerna, som under det äldre statskicketets period voro 24, genom det nya nedsattes till 12, stodo de inför en statsbudget på ungefär 35 millioner kronor. Nu stå de inför en sådan på öfver 100 millioner. På liknande sätt förhåller det sig med riksbanken och riksgäldskontoret; ökning har äfven här egt rum. Denna ökning är, framför allt hvad statsverket beträffar, sådan, att revisionen, som skall arbeta med samma krafter och under samma tid som förr, nu finner sitt arbete två- eller tredubbladt. Detta är det viktigaste och största skälet.

Men det gestaltar sig på ett särskildt sätt, då man fäster sig vid hvad här särskildt afses, nemligen revision af riksbanken och riksgäldskontoret. Vid föregående tillfällen har sagts, att den sker på ett otillfredsställande sätt, att såsom denna revision hittills arbetat och, såsom jag tror, ännu arbetar, den utgör ett tillägg för revisionens tredje afdelning; d. v. s. de fyra män, som sitta der, efter att hafva fatt sig anförtrord hela sjetta hufvudtiteln, med sådana jätteposter, som landsböckerna och jernvägarne, öfverståthållareembetet och kommerskollegium etc., på lediga stunder skola sysselsätta sig med riksgäldskontoret och riksbanken. Sådant är ju fullkomligt orimligt. Saken förefaller så mycket betänkligare som det befunnits nödigt att gifva riksbankens afdelningskontor särskilda revisioner, bestående af 4 personer. Detta anses nödigt för afdelningskontoren, men de 4 personer, som skola granska hufvudkontorets förvaltning, de hafva blott så mycken tid dertill, som kan blifva öfrigt sedan de granskat sjetta hufvudtiteln, och de skola ändå dela denna tid mellan riksbanken och riksgäldskontoret. Det kan icke slå fel, att under sådana förhållanden revisionen icke blir hvad den är ämnad att vara. Det är så mycket mera skäl att fästa uppmärksamheten härpå, som revisionen af riksbanken och riksgäldskontoret har en särskild karakter. Dessa äro

Riksdagens verk, till skilnad från statsverket, en skilnad, som ju Riksdagen alltid varit angelägen att uppehålla, och det är fullkomligt i sin ordning, att de blifva föremål för granskning särskildt med afseende härfpå. Men för denna granskning behöfvas äfven särskilda kvalifikation-er. Det kan icke nekas, att en granskning af stora penning- och bankinrättningar fordrar helt andra egenskaper, än som behöfvas för statsverkets granskning. Man har här redan nämnt matematiska kunskaper. Dertill kan läggas kännedom om främmande språk, som äfven kan anses synnerligen önskvärd. Dessa revisorer hafva också särskilda funktioner. De skola samråda med förvaltningen, i vissa fall ingripa deri och utöfva ett slags uppsigt öfver densamma, en uppsigt, som för statsverket naturligtvis icke kan komma i fråga. Deraf kan man draga den slutsatsen, att riksbankens och riksgäldskontorets revisorer skola utses efter andra grunder, än statsverkets.

Jag ber att få sluta med att angifva skälet, hvarför man har ansett sig kunna begära kammarens bifall till detta förslag med bättre utsigt nu, än föregående år. Det är derför, att föregående år hade man tänkt sig, att denna ökning af revisionens krafter och särskildt ökningen i effektivitet af riksbankens och riksgäldskontorets revision skulle åstadkommas på det sättet, att man bildade två särskilda revisioner. Häremot gjordes mycket viktiga gensagor från många håll. Man ville icke veta af två revisioner.

Jag delade icke denna mening, utan ansåg, att man kunde hafva två revisioner, som arbetade hvar för sig. Men eftersom man tycktes hafva den tanken, att två revisioner icke vore lämpliga, så hafva vi, som ifrå för en reform af revisionen i dess helhet, uppgifvit vår tanke och i år icke ifrågasatt annat, än att hela revisionen, sedan den först arbetat på sina afdelningar, skall sammanträda i gemensamt plenum, hvarigenom revisionens enhet vidmagthålles. Kan man på detta sätt vinna bifall till reformen, skola vi gerna gå in på en sådan anordning, hvilken också innehålles i det nuvarande förslaget, som icke talar om två revisioner, utan blott om ökning af antalet revisorer. Det är den omständigheten, att härigenom tillgodoses en från många håll uttalad fordran, som gör, att jag vågar hoppas på något mera anslutning detta år till den mening, som afses att åstadkomma en effektiv revision, och särskildt att bereda krafter för att göra revisionen af riksbanken och riksgäldskontoret mera effektiv än nu, mera öfverensstämmande med de kraf, man sedan många år tillbaka ställt på en verklig realrevision, som skall hafva något mera betydande värde.

På dessa grunder tillåter jag mig yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr Alin: Om den näst föregående talaren i fråga om det nyss behandlade utlåtandet hade en viss styrka för sin framställning deri, att den afsåg, att kammaren skulle vidhålla den ståndpunkt, som den intog, då frågan senast behandlades inom Riksdagen, så är detta visserligen icke förhållandet i närvarande fall. Frågan om den förändring, hvarpå nämnde talare nu yrkade, har varit före under de fyra sista riksdagarne, och alla gångerna har kammaren uttalat sig mot densamma. Således, den styrka för sitt yrkande, som han förra gån-

Ifrågasatt ökning af statsrevisorerernas antal.
(Forts.)

Ifrågasatt ökn-
ning af stats-
revisorernas
antal.

(Forts.)

gen hade, saknar han i närvarande fall. — Jag kan i sammanhang härmed ej underlåta att såsom min mening uttala, att man verkligen kan tycka, att Riksdagen borde slippa att hvarje år blifva besvärade med förslag till ändringar i ett stadgande sådant som det nu ifrågavarande, och att man verkligen kunde taga den hänsyn till hvad Riksdagen upprepade gånger uttalat, att man åtminstone dröjde någon tid, innan man komme fram med samma förslag.

Hvad nu angår sjelfva saken, kan ju bärom talas mycket. För min del vill jag nu inskränka mig till att erinra herrarne om ett yttrande, som i denna fråga afgafs af en man, hvilken numera icke är ledamot af kammaren, men som alltid hade kammarens öra, och äfvenså i denna fråga. Det var herr friherre Broder Abraham Leijonhufvud, som angående denna fråga vid ett tillfälle yttrade sig sålunda:

»Enligt min uppfattning är den föreslagna förändringen af beskaffenhet att vara temligen öfverflödig. Det beror naturligtvis på, hvilka anspråk man har på statsrevisionen och hvilket program man uppställer för dess verksamhet. Fordrar man, att statsrevisionen bör granska i detalj, såsom kammarrätten, då är personalen otillräcklig, men i sådant fall finge man sätta till ett verk, som arbetade året om, och då komme statsrevisionen in på ett område, som tillhör särskilda embetsverk, hvilkas uppgift är en sådan detaljgranskning. Men om revisionen afhåller sig från siffergranskning och snåsaker och nöjer sig med att bedöma, hvad den behöfver bedöma och hvad som bör komma till Riksdagens kännedom, då är jag öfvertygad att revisionen i fråga om personalen är tillräcklig. I afseende på tiden kan icke revisorernas samvaro utsträckas, om de skola hinna afsluta sina arbeten i tid, så att vederbörande må kunna afgifva förklaring öfver gjorda anmärkningar och allt vara färdigt att föreläggas en följande Riksdag. Jag har förut som min åsigt uttalat, att rätta vägen icke är att öka revisionens befogenhet eller antal, utan att revisionen ett år hufvudsakligen toge sig före en viss del af statsverkets räkenskaper till grundligare genomgående och ett annat år en annan del deraf. Sålunda skulle statsverkets förvaltning efter någon tid hafva blifvit granskad tillräckligen i detalj. Äfven borde samma revisorer flera år å rad återväljas.»

Detta yttrande faldes 1893. För min del tror jag, att de skäl, som då anfördes mot nu ifrågavarande ändringar, äro tillräckliga, och jag anhåller att få instämma i herr Bergius' yrkande.

Herr Rudebeck: Af den siste talarens yttrande följer konsequent, att likasom motionären blott besvärar Riksdagen med att oupphörligen komma med samma framställning, det ock är onödigt att besvära Riksdagen med att åter tala för denna framställning, som icke rönt bifall tillföre. Jag anser mig likväl icke af denna fingervisning vara förhindrad att uttala min åsigt i denna fråga, ehuru den fortfarande är densamma, som jag uttalat i kammaren vid föregående tillfällen, då frågan varit föremål för behandling. Jag finner mig så mycket mera skyldig att göra det, som, när jag förlidet år hörde den siste talaren uppläsa samma anförande som det nu åter föredragna af friherre Leijonhufvud, det, med den aktning jag har för denne person, var för mig

en maning att å nyo öfvertänka frågan och jag dertill fick ytterligare ett skäl, då jag föregående år hade förtroendet att ännu en gång fungera såsom statsrevisor. Jag får bekänna, att jag icke kunnat uppgifva den ståndpunkt eller uppfattning i frågan, som jag en gång uttalat, utan vidhåller fortfarande densamma, nemligen önskvärdheten, för att icke säga behovet af en åtgärd, som gör det möjligt för statsrevisionen att fullständigare och bättre, än som under nuvarande förhållanden, enligt mitt förmenande, kan ske, fullgöra sitt synnerligen ansvarsfulla och magtpåliggande värf. Jag kan naturligen icke vara så oförståndig, att jag ett ögonblick ifrågasätter, att statsrevisionen skall vara någon detaljgranskning, än mindre siffergranskning, men jag vill på samma gång fästa uppmärksamheten på, att en detaljs beaktande leder mången gång in på en vigtig principens bedömande, och jag tror därför icke, att man får säga, att man helt och hållet skall lemna detaljerna å sido. Hvad är det dessutom, som vid en revision ofta först faller i ögonen? Jo, en detaljfråga, och från den kommer man in på en hufvudfråga. Jag påstår likaledes icke, att antalet revisorer så till vida är viktigt, att det nödvändigt behöfves att antalet är stort, och att ju större det är, desto bättre blir revisionen. Visst icke. En begränsning måste finnas. Men likasom en begränsning uppåt måste finnas, måste också finnas en begränsning nedåt. När man vid den tid, då den nu gällande begränsningen gjordes, ansåg ett antal af 12 vara tillräckligt, men på samma gång behöfligt för granskningen, så tror jag icke, att man kan säga annat, än att den nu föreslagna siffran 18 fullkomligt motsvarar behovet under nuvarande förhållanden. Ty tager man hänsyn till den utveckling, som statsverkets räkenskaper hafva erhållit under de senare åren, så tror jag icke, att man kan säga, att 18 nu är mer än 12 var då.

Det har af en föregående talare framhållits, hurusom granskningen af riksbankens och riksgäldskontorets förvaltning kräfver ofantligt mycken tid, och hurusom den afdelning, som har detta sig ålagdt, är redan deraf synnerligen upptagen, men dessutom har den afdelningen ännu mer att göra. Jag skall bedja att få belysa detta genom att helt kort omtala hvad som vid fördelningen af göromålen inom revisionen faller på denna tredje afdelning, utöfver granskningen af riksbankens och riksgäldskontorets vidlyftiga räkenskaper. Den har derjemte tilldelats granskningen af civildepartementet, kommerskollegium, postväsendet, statistiska centralbyrån, generallandtmäterikontoret, ekonomiska karteverket, öfverståthållarembetet, Stockholms stads kronoräkenskaper och länens landsböcker, hvilka, såsom många af herrarne nog veta, kunna, endast de, vara tillräckliga att upptaga en revision, utan siffer- och detaljgranskning. Vidare väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, landbruksstyrelsen, jernvägsstyrelsen, såväl för trafiken som för jernvägsbyggnaderna, skiftes- och afvittringsverket, landbruksakademien och landbruksinstituten m. m. Att detta, sammanlagdt med granskningen af riksbanken och riksgäldskontoret, är ett arbete af den omfattning, att det väl kan behöfva underlättas genom fördelning på flere arbetande, tror jag icke någon kan förneka. Jag skall icke taga herrarnes tid i anspråk med att visa, hvad som tillkommer de öfriga afdelningarna,

Ifrågasatt ökning af statsrevisorernas antal.
(Forts.)

Ifrågasatt ökmens för dem, som möjligen kunna vara intresserade deraf, ligger arning af statsbetslistan för senaste statsrevisionen här tillgänglig.
 revisorernas antal.

(Forts.)

Nu har man sagt, att revisorernas antal är tillräckligt, under förutsättning att deras granskning icke mer än nödigt är utsträckt till siffer- och detaljgranskning.

Jag kan försäkra eder, mine herrar, att med begränsningen af tid och krafter för statsrevisionen, äfven om, det jag icke kan antaga, sådant någonsin ifrågasatts, det är alldeles omöjligt att utsträcka revisionen till en siffer- och detaljgranskning.

Det är äfven en annan omständighet, hvarpå jag vill fästa uppmärksamheten, nemligen den, att, enligt instruktionen, revisorerna skola följa förvaltningens gång. Med anledning häraf har man ansett, att det bör tillkomma revisorerna att gifva uppslag till sådana förbättringar i afseende å sättet för räkenskapernas förande, som äro till väsentligt gagn för det allmänna. Jag tillåter mig erinra om, att sistlidet år statsrevisorerna verkligen framställt förslag i eu sådan rigtning — jag tillhörde icke den afdelning, der förslaget framkom, så att mitt omnämmande af saken innefattar icke beröm öfver eget arbete. — Revisorerna gjorde då en framställning i afseende å arméförvaltningens räkenskaper för att få dem, såväl de i hufvudstaden som i orterna, anordnade på ett ändamålsenligare sätt. Endast en sådan fråga är af beskaffenhet, att det synes mig oomtvistligt, att dess genomtänkande och bedömande kan kräfva snart sagdt hela den tid, som är anslagen för revisionen. Om således det skall vara möjligt för revisionen att kunna uträtta något annat än en ytlig och mycket ytlig granskning, tror jag för min del, att verkligen nödvändigt är att öka revisorernas antal. Jag vill visst icke förneka utan tvärtom medgifver gerna, att ännu bättre skulle vara, om tiden kunde utsträckas. Men det har sagts och förnyade gånger framhållits, att det icke låter sig göra att börja revisionen förr, enär räkenskaperna icke kunna vara till granskning färdiga förr än den 1 oktober, och ej heller att utsträcka revisionen till senare tid än den 1 december. Då finnes, så vidt jag kan förstå, icke annan utväg än den att öka antalet revisorer. Den förste talaren yttrade bland annat, att en sådan åtgärd skulle medföra olägenheter. Jag får bekänna att jag icke förstår, hvilka olägenheter skulle kunna framkallas genom att öka antalet ledamöter, och samme talare angaf dem ej heller. Tvärtom tror jag, att en ökning af antalet ledamöter skulle medföra fördel.

Slutligen vill jag, med anledning af hvad herr Alin yttrade derom att denna fråga oupphörligen återkommer, fästa uppmärksamheten på, att densamma nu icke föreligger i samma skick som föregående gånger. Då var fråga om två särskilda revisioner, och nu är fråga om en revision med förstärkning af antalet ledamöter, och detta är icke utan afsevärd betydelse.

Af det resonnement, som i allmänhet föres af dem, som tala för saken, framgår, att de med sina tankar syfta särskildt på revisionen af riksbanken och riksgäldsverket, och att de anse, att denna revision dels är så omfattande, att den kräfver mera tid, dels är af beskaffenhet att kräfva vissa förutsättningar och kvalifikationer hos de ledamöter inom revisionen, åt hvilka den anförts. För min del får jag säga, att jag anser denna uppfattning riktig; och, utan att på något sätt

bilda en särskild revision för granskning af riksbanken och riksgälds-*Ifrågasatt ökning af statsrevisorernas antal.* verket, skulle man i alla fall kunna tänka sig, att, om Riksdagen beslöt i öfverensstämmelse med det nu gjorda förslaget, framdeles skulle kunna i instruktionen för revisorerna i sammanhang med bestämmelse derom, att revisorerna skola fördela sig på afdelningar för arbetets fördelning och dess skyndsamma beredning, intagas ett stadgande derom, att granskningen af riksbankens och riksgäldsverkets räkenskaper skulle tillkomma en särskild afdelning inom revisionen, och då vore ju också denna bestämmelse vid val af ledamöter i statsrevisionen en ytterligare maning för de väljande att söka erhålla personer, som vore särskildt kvalificerade för denna granskning, hvilken obestridligen kräfver annan erfarenhet och särskild — om jag så får säga — kunskap för att kunna rätt fullgöras.

Af dessa skäl kan jag icke annat än instämma i utskottets hemställan, hvarför jag vördsamt anhåller om bifall dertill.

Grefve Hamilton: Äfven jag ber att i korthet få ansluta mig till dem, som anse en ökning af revisorernas antal gagnelig. Jag gör det uteslutande af hänsyn till riksbanken, dels emedan derigenom tillfälle lättare skulle kunna beredas att bland statsrevisorerna utse personer, som hade erfarenhet i bankförhållanden — en i öfrigt duglig statsrevisor kan nemligen vara alldeles olämplig såsom bankrevisor, ty för bankrevision erfordras sakkunskap — dels ock därför, att statsrevisorerna måtte kunna få tillfälle att egna mer tid åt revisionen. Jag vill ingalunda, att de skola verkställa någon detaljrevision, men jag håller före, att den revision, som nu verkställs, är af den beskaffenhet, att den mycket väl kan undvaras. Jag föreställer mig, att revisorerna utom granskningen af protokollen borde åtminstone kasta en blick på säkerheterna, och tager för gifvet, att en dylik åtgärd skulle vara mycket väl sedd af bankofullmäktige.

Jag yrkar således bifall till utskottets förslag.

Herr Bergius: Det var med anledning af herr Rudebecks yttrande, som jag begärde ordet. Jag erkänner villigt, att detta yttrande var mycket upplysande och bevisande, men det förefaller mig, som om det bevisade alldeles för mycket. Af hans framställning syntes nemligen framgå, att ett antal af 18 skulle vara för litet att fullgöra allt hvad revisorerna enligt hans åsigt borde fullgöra, och att antalet borde vara mycket högre, måhända 36, eller kanske äfven det blefve för litet. Det är denna väg att så mycket öka revisorernas antal, som jag anser vådligt slå in på. Jag vidhåller mitt yrkande om afslag.

Herr Fränckel: Ehuru det visserligen är två år, sedan jag hade den äran att tillhöra statsrevisionen, kan jag dock icke föreställa mig, att ärendena nu skulle hafva förändrats derhän, att det verkligen skulle förefinnas ett behof af en så betydlig ökning i revisorerna, som nu ifrågasättes. Närmaste orsaken till att i ett sådant fall som detta öka antalet skulle vara, att några oegentligheter i afseende å förvaltningen ådagalagts, hvarför man önskade att ett sådant förslag som detta borde framkomma. Enligt min mening kan icke, äfven om detta

Ifrågasatt öknings af statsrevisorernas antal. (Forts.)

varit fallet, detta hjälpas genom att öka antalet revisorer till 18, ty, såsom en ärad talare nyss nämnde, är det inom statsrevisionen ordnad så, att alla ärenden i hvarje fall måste komma till revisionens plenum, och jag föreställer mig, att om i revisionen skulle sitta så många som 18, skulle plena blifva mycket besvärliga, och de många särskilda anmärkningar, som framkomma, skulle icke kunna så grundligt behandlas som nu är fallet. Jag kan icke tänka mig, att en revision, hvilken såsom denna årligen återkommer, bör i detalj behandla *alla* de olika embetsverkens utgifter, utan jag föreställer mig, att ena året kommer det embetsverket och andra det embetsverket att mera i detalj behandlas. För öfrigt torde vara klart, såsom en föregående talare nämnde, att man inom revisionen icke kan allt för mycket i detalj granska de respektive embetsverkens alla åtgöranden. Det blir alltid några vissa, som hvarje särskild revision måste slå sig på. Om också revisorernas antal ökas till 18, kan förhållandet i verkligheten icke blifva annorlunda.

Vidare har framhållits önskvärdheten af att det inom revisionen funnes detaljkännedom om riksbanken och riksgäldskontoret. Det är ju icke mer än 2 år sedan vi beslöto en förändrad instruktion för statsrevisorerna, under hvilken allt revisionsarbete sammanslagits. Hvarför? Jo, för förenklingens skull och just därför, att man önskade sakkunskapen i detta fall så vidt möjligt fördelad på dem, som verkligen tjänstgjorde. Jag tror därför, att denna fråga onödigt kompliceras mer än den verkligen kräver, och jag tror att med den nyligen antagna instruktionen det rent ut vore till skada att nu ändra statsrevisorernas antal, hvadan jag i likhet med herr Bergius yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr Cavalli: Denna fråga har blifvit så grundligt debatterad redan vid föregående riksdagar, att mycket icke är att vidare säga i densamma. Anledningen till att jag begärt ordet är den, att jag anser önkvärdt att de, som tillförene fungerat såsom statsrevisorer och hafva annan mening än de talare, hvilka här yttrat sig, äfven uttala sig.

Det må vid denna frågas bedömande icke förglömmas och förbises, att hvarje räkenskap, som föreligger för statsrevisorerna, är tillförene i detalj granskad. Möjligt är, att en eller annan mindre räkenskap icke undergått någon förberedande granskning, men i stort sedt äro, såsom sagdt, alla räkenskaper förut i detalj granskade af vederbörande revisorer. Och detta är — hvilket jag ber att särskildt få påpeka — förhållandet äfven med riksbankens och riksgäldskontorets räkenskaper. Väl är det sant, att bankofullmäktiges åtgärder icke äro granskade, men *alla räkenskaper* äro granskade.

Skulle man vilja åstadkomma en sådan statsrevision, som här blifvit ifrågasatt, behöfdes icke 18 utan vida flere revisorer och vida mer än två månaders tid för revisionsarbetet. För öfrigt torde icke vara skäl att här gå så noga i detalj beträffande hvad den ena eller andra afdelningen har att göra. Men af hvad talarne på vermlands- och göteborgsbänkarne anført torde temligen tydligt framgå, att icke obetydligt kunde vinnas, derest en annan fördelning af arbetet komme

till stånd. I sådant fall skulle man icke — såsom talaren på göte-^{Ifrågasatt ök-}borgs- och bohus' läns bank yttrade — sedan man genomgått kommers-^{ning af stats-}kollegii, jernvägsstyrelsens etc. räkenskaper, nödgas att först på lediga^{revisorernas} stunder taga i tu med riksbanken och riksgäldskontoret. Det skall^{antal.} tredje afdelningen icke göra. Den skall granska riksbankens och riksgäldskontorets räkenskaper samt sedan derutöfver egna någon tid åt annat. Jag anhåller om afslag å utskottets hemställan samt bifall till reservationen.

Herr Nyström, Carl: Blott några få ord till genmäle. Hvad som först har förebråtts, icke oss utan motionären, är, att han oupp-hörligen kommer åter med sitt förslag. Jag kan icke inse, att häri ligger något fel. Är han öfvertygad om att saken är önskvärd, och har han en hel kammare bakom sig, kan det icke läggas honom till last att han vill hafva fram saken.

Herr Alin har, då han ville bevisa, att revisionen skulle kunna tillgå på bättre sätt än nu är fallet, påmint om friherre Leijonhufvuds yttrande, men han förbisåg dervid, att friherre Leijonhufvud icke kunde finna annan utväg att komma till rätta med saken än att taga densamma bitvis, d. v. s. att ena året uppehålla sig vid en del och andra året vid en annan del — en från revisionssynpunkt mycket otillfredsställande och knappast grundlagsenlig utväg. Att man nödgas komma med sådana förslag är just det bästa beviset på att för revisionen, grundlagsenligt utförd, icke finnas tillräckliga krafter och tillräcklig tid.

Hvad beträffar herr Bergius' yttrande, att, om antalet skulle ökas till 18, detta kanske vore för litet och kunde medföra att ökningen komme att gå i god fart framåt, så vill jag hemställa, huruvida, då från tiden för statsrevisionens inrättande i dess nuvarande skick revisionsobjektet ökats från 35 millioner till öfver 100 millioner, det kan anses för mycket att efter så lång tid öka antalet revisorer från 12 till 18. Nej, proportionen står snarare under än öfver den, i hvilken revisionsobjektet har ökats. Om en ytterligare ökning af revisionsobjektet skulle ega rum, tror jag att icke ens herr Bergius skulle kunna påstå, att 18 revisorer vore för stort antal.

Herr Fränckel har haft det egendomliga uttalandet: hafva då några oegentligheter uppdagats, eftersom man vill hafva en effektiv revision? Är det väl skäl att vänta på några oegentligheter för att åstadkomma en effektiv revision? Är det icke bättre att, när revisionen finnes icke uppfylla sitt ändamål, ofördröjligen sätta den i stånd härtill, ändock att nu inga oegentligheter förelegat? Ett verk, som inrättas, skall inrättas så, att det gör den tjänst, man deraf begär. Detta är hela grunden för denna begäran om förstärkning af revisorernas antal.

Vidare har sagts, att plenarsammanträden med 18 personer skulle blifva så vidlyftiga och välla svårighet att komma till något resultat. Nog hafva vi alla varit med om plenarsammanträden på mer än 18 personer, hvilka gått lugnt och ordentligt. Och jag kan således icke finna, att i nämnda spådom ligger något orounde.

Sedan har herr Fränckel sagt, att den senaste förändringen i in-

Ifrågasatt öks-
ning af stats-
revisorernas
antal.
(Forts.)

struktionen skulle på något sätt sammanslå revisionen af statsverket, riksbanken och riksgäldskontoret mer än förut varit fallet. Detta är så litet förhållandet, att utom gemensamma bestämmelser finnes en särskildt och noggrant angifven föreskrift, huru revisionen af statsverket skall försiggå, vidare en särskild föreskrift för revisionen af riksbanken och slutligen en föreskrift för revisionen af riksgäldskontoret, och alla dessa innehålla vittnesbörd såväl om hvilket stort och verkligt viktigt syfte finnes förelagdt revisionen, som om den skiljaktighet i norm, hvilken finnes mellan statsverkets revision å ena sidan samt riksbankens och riksgäldskontorets å den andra. För öfrigt upprepar jag att revisorerna, om de vederbörligen vårda sig om sin uppgift, den vare förlagd på det ena eller det andra hållet, skola se sin tid fullt upptagen, äfven om de fullkomligt eftersätta så väl siffergranskning som sysslandet med detaljer.

Herr Cavalli säger, att kammarkontoret har granskat alla räkenskaper, och att därför revisionen vore i hufvudsak undangjord. Ja, en väsentlig sak är undangjord med denna granskning, som ock revisionen accepterar, men denna granskning är icke fullgjord från den synpunkt, ur hvilken statsrevisorernas granskning, enligt instruktionen för dem, skall ega rum. Den har icke skett ur synpunkten af dispositionerna, förvaltningen och resultatet på det hela. Det arbete, som kammarkontoret har undangjort, måste göras och är väl gjordt, men det förminskar icke väsentligen statsrevisorernas arbete, som har en annan norm för sig.

Försök har gjorts med att fördela arbetet på annat sätt, så att riksbanken och riksgäldskontoret skulle komma så att säga i första rummet inom tredje afdelningen. Men så vidt jag vet, har man nödgats återgå till det gamla. I alla fall tror jag, att hvar och en har fått den öfvertygelsen, att revisionsmaterialet är för stort för de krafter, som för närvarande stå till buds, och att ökade och delvis äfven särskildt kvalificerade krafter erfordras, för att ändamålet må kunna på tillfredsställande sätt tillgodoses.

Herr Larsson, Liss Olof: Sedan jag begärde ordet, hafva herrar Fränckel och Cavalli yttrat sig, och jag har icke mycket att tillägga till hvad dessa herrar anfört, då jag kommit till samma resultat som de, nemligen att jag önskar afslag å utskottets hemställan.

Jag finner icke behof af sådan ändring i grundlagen, som här ifrågasättes. Icke kan det vara något behof, att revisorerna skola få kalla sig *en af de aderton*. Statsrevisor har god klang redan förut. När jag hör talas om att tiden skulle vara så knappt utmätt och arbetskrafterna för få, skulle jag vilja sätta i fråga, huruvida icke tiden skulle kunna användas bättre, än nu är fallet, då revisorerna t. ex. göra resor härs och tvärs inom landet. Visserligen är sant, att inom revisionen finnes stor sakkunskap, men icke tror jag att man vid valet af revisorer tager hänsyn till att de äro vuxna att bedöma, huruvida våra fästningar äro riktigt utförda, huruvida den eller den omständigheten är riktig. En sådan insigt kan icke fordras åtminstone af alla revisorer. Jag kan icke finna, att dessa resor vittna om, att vare sig tiden är för knapp eller antalet revisorer för litet; och äfven

om så skulle vara, skulle revisorerna bättre kunna använda tiden än till att göra resor åt olika håll för att se sig omkring.

Jag är således af den mening, att kammaren bör afslå hvad utskottet föreslagit.

Ifrågasatt ökning af statsrevisorernas antal.

(Forts.)

Herr Sandberg: Då jag haft den äran att vara medlem af tre statsrevisioner, vill jag endast med några få ord uttala den erfarenhet, jag dervid vunnit, nemligen att, så vidt man vill hafva en verklig effektiv revision af riksbanken och riksgäldskontoret, måste ovilkorligen en afdelning af revisionen uteslutande egna sig deråt. Såsom förhållandet nu är, är revisionen af afdelningskontoren, äfven de minsta, långt mer effektiv än revisionen af hufvudkontoret. På grund häraf kan jag icke annat än förena mig med dem, som yrkat bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på afslag derå, och förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslags en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i punkten 1 af sitt utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 39;

Nej — 78.

Punkten 2.

Herr Bergius: Här föreligga två olika frågor.

Den ena angår revisorernas rätt att resevera sig. Med afseende derå åberopar jag det uttalande, som gjordes af konstitutionsutskottet vid 1893 års riksdag. Detta uttalande lydde sålunda:

»Utskottet finner väl hvad motionären anført om reservationsrätten vara värdt all uppmärksamhet, men till ändring af en rikets grundlag torde de anmärkta omständigheterna dock icke föranleda. Väl är det sant, att ledamöterna i Riksdagens utskott i riksdagsordningen uttryckligen tillförsäkrats rätt att lemna kamrarne del af

Om borttagande inom statsrevisionen af ordförandens afgöranderöst m. m.

Om borttagan- sina skiljaktiga meningar, men hvar eljest skulle en dylik bestämmelse de inom stats- gifvas? I fråga om revisorerna hänvisas deremot i § 72 riksdags- revisionen af ordningen till en särskild instruktion, der närmare bestämmelser an- ordförandens gående revisorernas verksamhet sålunda skola vara att finna. Att afgöranderöst denna i motsats till instruktionen för Riksdagens revisorer af riks- m. m. banken ingenting innehåller om reservationsrätten må vara en brist, (Forts.) men om uttryckligt erkännande åt denna rätt skall gifvas, så är det uppenbarligen i instruktionen och ej i riksdagsordningen, som stad- gandet skall hafva sin plats.»

Detta yttrande synes mig alldeles riktigt. Är stadgande erforder- ligt om revisorernas reservationsrätt, skall det hafva sin plats icke i grundlagen, utan i instruktionen.

Hvad vidare angår den andra frågan, som väckts af herrar Ljung- man och Cavalli, om upphörande af stadgandet att revisorernas ord- förande skall hafva afgöranderösten vid lika meningar, hafva därför goda skäl blifvit anförda. Jag är likväl tveksam, om det är skäl att vidtaga en sådan grundlagsändring. Det kan vara fråga om hvilket- dera är det bästa, att lottning eger rum, då ordföranden väljes — det blir en lottning — eller att sådan skall ske flera gånger under revi- sionens fortgång.

På grund af hvad jag anförde, yrkar jag afslag å utskottets hem- ställan.

Herr Unger: Jag instämmer med herr Bergius utom deruti, att han sagt det goda skäl anförts för herr Cavallis motion, att upphäffa votum decisivum för revisionens ordförande. Mig synas dessa skäl vara ganska svaga. Herr Cavalli anmärker i sin motion: »att påföljden af nämnda stadgande måste, i fall någon meningsskiljaktighet af be- tydelse kunde väntas uppstå mellan ledamöterna från de olika kamrarne, blifva den, att valet af ordförande egde rum icke med hufvudsakligen fästadt afseende på att välja den, som vore för uppdraget skickligast och lämpligast, utan den, hvilken med sin utslagsröst kunde föra fram den mening, som den ena eller andra sidan ville göra gällande.»

Det förefaller mig högst otroligt, att statsrevisorerna kunna på förhand känna till, att det under revisionens fortgång måste »uppstå någon meningsskiljaktighet af betydelse mellan ledamöterna från de olika kamrarne», hvadan alltså detta anförda skäl för den ifrågasatta grundlagsändringen saknar stöd af faktiska förhållanden. Vidare säger herr Cavalli, att det måste för en samvetsgrann man förefalla synnerligen obehagligt, att många och viktiga frågor afgjordes genom hans röst, och att ansvaret för beslutet drabbade snart sagdt endast honom.

Det är samma obehag, som vi alla hafva, då vi rösta, eller då utgången beror på den förseglade sedeln. Det ansvar som drabbar revisorerna, då de göra en anmärkning, som i de flesta fall icke till vidare åtgärd föranleder, finner jag för öfrigt icke vara så öfver- våldigande stort. Vida större ansvar måste vi bära, då vi här i kam- maren afgifva våra röster.

Äfven detta senare af herr Cavalli andragna skäl för motionen synes mig alltså sökt och svagt, hvilket för mig innefattar ytterligare

anledning att med herr Bergius instämma i yrkande om afslag å Om borttagande inom statsrevisionen af ordförandens afgöranderöst motionen och utskottets hemställan.

Herr Cavalli: Då jag finner, att ingen af utskottets ledamöter vill försvara sitt eget betänkande, vill jag med några få ord göra det. Det är ju mycket möjligt, att de skäl, som jag till stöd för min motion anført, icke äro så starka, men de hafva dock haft så stor betydelse, att de omfattats af majoriteten i utskottet. Jag tror icke att skäl finnas för bibehållandet af ordförandens i revisionen afgöranderöst. Det är bättre, synes mig, att i statsrevisionen förfara på samma sätt, som i Riksdagens utskott.

Jag anhåller därför om proposition på bifall till utskottets hemställan.

Herr Alin: Då jag icke deltagit i den slutliga behandlingen af denna fråga inom utskottet och således icke varit i tillfälle att reservera mig, anhåller jag att nu få sluta mig till samma mening, som uttalats af herrar Bergius och Unger. Det synes mig såsom om lottningen vore en nödfallsutväg, som man bör tillgripa *endast* då man icke har något annat sätt att skilja mellan olika meningar. Nu har man ett sådant genom stadgandet, att ordförandens röst är afgörande. Under sådana förhållanden synes mig den nu föreslagna ändringen vara en försämring och således icke böra antagas. Det är ju möjligt att vid ordförandevalot lottning någon gång behöfver ega rum, men äfven i sådant fall inträffar ju ej något värre, än att afgörandet lemnas åt den mest framstående mannen inom den ena eller andra kammarens kontingent till revisionen. Vid sådant förhållande kan jag för min del helt och hållet sluta mig till herr Bergii yrkande.

Herr Helander: Jag har anmält mig såsom reservant utan att angifva min särskilda mening. Jag sluter mig hufvudsakligen till utskottets hemställan. Beträffande särskildt ordförandens afgöranderöst, har jag dock varit något tveksam, om den bör bibehållas eller icke, men då jag icke finner den saken vara af synnerlig betydelse, vill jag nu instämma i hvad herr Bergius föreslagit.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare på afslag derå; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 16 och 18 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, omfattande anslagen till sjöförsvaret.

Punkterna 1—4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ang. ålders-
tillägg för skol-
lärarne vid
skeppsgosse-
skolan.

Punkten 5.

Mom. a).

Herr statsrådet friherre Rappe: Kongl. Maj:t har i förevarande punkt föreslagit, att dessa lärare skulle tilldelas en lön af 1,225 kronor, som skulle höjas med tre ålderstillägg, att utgå efter respektive 3, 6 och 9 års tjänstgöring. Derigenom skulle nödvändiggöras en förhöjning af ifrågavarande anslag med 675 kronor.

Utskottet har ansett sig icke kunna tillstyrka detta förslag, utan har, såsom nyss uppläst, hemställt, att lönerna skulle bibehållas vid deras nuvarande belopp, 1,000 kronor, men att i stället för att, såsom nu är fallet, lönerna höjas efter hvar 5:te, 10:de, 15:de och 20:de år med 100 kronor för hvarje gång, så att högsta lönen kan blifva 1,400 kronor, denna förhöjning skulle ske med två ålderstillägg, hvardera å 200 kronor, och så att lönen blefve efter 5 år 1,200 kronor och efter 10 år 1,400 kronor.

De skäl, hvilka utskottet anført till stöd för det resultat, som innefattas i dess förslag, äro dels att folkskolelärarne i de flesta fall hafva lägre aflöning, dels att ingen svårighet mött under nuvarande förhållanden att få kompetente sökande till ifrågavarande platser. Hvad det första skälet beträffar, visar sig förhållandet i en hel mängd fall vara att folkskolelärarelönerna äro större än hvad här ifrågasatts. Jag har här en uppsats, som visar förhållandet vid femton skolor, der i allmänhet lönen från början är 1,200, 1,500 eller 1,600 kronor och sedermera efter tio års tjänstgöring uppgår till 1,800, 2,200 eller 2,400 kronor. Ser man på förhållandena vid amiralitetsförsamlingens i Karlskrona folkskola, med hvilken jämförelse i första rummet bör ske, så erhåller läraren der, såsom det också uppgifves i den kongl. propositionen, till en början 1,225 kronors lön, hvilken ökas med 3 ålderstillägg å 100 kronor hvartera efter 3, 6 och 9 års tjänstgöring, eller just hvad Kongl. Maj:t här föreslagit.

Vidkommande det andra skälet, att icke svårighet mött att erhålla kompetente sökande, må det skälet gälla hvad det kan, men påtagligt är, att, om lönerna för andra lärare äro högre än för dessa, de bästa förmågorna icke kunna förvärfvas, utan dessa skolor få då hålla till godo med dem, som icke antagas vid andra, hvilket ju måste blifva till skada.

Härjemte bör framhållas, hvad äfven påpekats i den kongl. propositionen, att förändringar vidtagits, hvarigenom åldern för skeppsgossars antagning blifvit framflyttad, och tiden för undervisningen förlängd. Härigenom få dessa lärare mer att göra än hittills.

Då det är ett ganska afsevärdt mål, att dessa skeppsgossar blifva så väl utbildade som möjligt, och detta mål kan vinnas med ett så litet betydande belopp som 675 kronor, förefaller det egendomligt, att utskottet icke kunnat tillstyrka Kongl. Maj:ts förslag, utan inskränkt detta till hvad utskottets hemställan innehåller.

Herr Björnstjerna: Det är utan tvifvel, på sätt vi nyss från statsrådsbanken hört, att dessa skollärare äro mycket hårdt behandlade.

För närvarande har en folkskolelärare vid amiralitetsförsamlingens i Karlskrona folkskola 1,225 kronor i lön, hvarjemte han efter nio år får alla sina ålderstillägg, så att han efter den tiden har 1,525 kronor.

Skeppsgosseskolans lärare, på hvilka alldeles samma fordringar ställas, hafva vid antagandet icke mer än 1,000 kronor och först efter tjugu år komma de, med en ökning af 100 kronor hvart femte år, upp till 1,400 kronor. Inom afdelningen har en ganska liflig strid egt rum härom, men det var svårt att få Andra Kammarens ledamöter att gå längre än till de förbättringar, som utskottet föreslagit, eller att skeppsgosseskolans lärare skulle få alla sina ålderstillägg inom tio år i stället för att vänta i tjugu. I alla fall kan detta icke vara något skäl, hvarför icke skeppsgosseskolans lärare skulle blifva likställda med andra folkskolelärare i Karlskrona. Från deras löner afdragas dessutom årligen 63 kronor till pensionskassan. Här gäller det tre lärare, och hela beloppet, som är i fråga, är 675 kronor. Då derjemte framhållits, att kostnaderna för skeppsgosseskolan blifva mindre till följd deraf, att gossarne icke antagas förrän vid en högre ålder, är detta också en anledning att bifalla detta ringa lönetillskott.

Jag yrkar derfor bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre von Otter: Det finnes med all säkerhet icke någon inom denna kammare, som har större skäl att önska Riksdagens bifall till förevarande framställning än jag, ty såsom förman för dessa skol-lärare är det min pligt att vaka öfver att deras förmåner må vardas tillgodosedda. Jag har derjemte kännedom om dessa personer och vet, att de med utmärkt nit och pligttrohet fullgöra sina aligganden. Om jag det oaktadt nödgas inför kammaren tala för utskottets förslag, beror detta på att kammaren insatt mig såsom ledamot i statsutskottet, ty eljest skulle jag icke hafva kunnat annat än att på den plats, jag innehar, på det varmaste förorda Kongl. Maj:ts förslag. Men såsom ledamot af statsutskottet måste man emellanåt vika för förhållandena, hvarigenom jag kommit i en position, som jag helst velat undvika. Förevarande förslag är tillkommet på det sätt, att, då den ena hälften af afdelningen icke ville tillstyrka någon förbättring för lärarne, under det den andra hälften yrkade bifall till Kongl. Maj:ts proposition, man hellre gick in på att tillstyrka detta förmedlingsförslag än att låta allt bero af den ovissa utgången i en gemensam votering.

Går jag nu till detta förslag, vill jag dock fästa uppmärksamheten på, att detsamma i det närmaste öfverensstämmer med hvad skollärarne sjelfva såsom alternativ begärt, att Kongl. Maj:t skulle bereda åt dem. På sid. 6 i betänkandet läses följande:

»Derest Kongl. Maj:t icke skulle finna skäl att öka deras ursprungliga löner, hade sökandena anhållit, att perioderna för ålderstilläggens utgående måtte minskas från fem till tre år samt ålderstilläggens antal ökas från fyra till fem.»

Undersöker jag nu hvad denna deras nödfallsanhållan, om jag så må kalla den, innebär vid jmförelse med hvad de nu hafva och enligt utskottets förslag skulle få, så finner jag, att, då en af dessa lärare, enligt nuvarande lönestat, uppburit efter tio år 10,500 kronor, han skulle hafva efter tio år uppburit, enligt utskottets förslag, 11,000 och

Ang. ålderstillägg för skollärarne vid skeppsgosseskolan.
(Forts.)

Ang. ålders-
tillägg för skol-
lärarne vid
skeppsgosse-
skolan.

(Forts.)

enligt lärarnes eget förslag 11,100 kronor; således 500 kronor mer än efter nu gällande stat, men 100 kronor mindre än de alternativt begärt. Går jag så till en jemförelse för 20 år, skulle läraren uppburit enligt nuvarande lönestat 23,000 kronor, enligt utskottets förslag 25,000 kronor och enligt lärarnes eget förslag 25,500 kronor, således 2,000 kronor mer än efter den nu gällande staten, men 500 kronor mindre än efter deras eget förslag, eller 25 kronor i medeltal per år mindre. Går jag ännu längre eller till 25 år, skulle lärarne enligt gällande stat hafva uppburit tillhopa 30,000 kronor, enligt utskottets förslag 32,000 kronor och enligt sökandenas egen begäran 33,000 kronor.

På grund af hvad jag anfört, och ehuru jag skulle önska att Kongl. Maj:ts förslag blefve af Riksdagen bifallet, kan jag icke annat än anhålla om bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande moment hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 6—8.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Mom. a).

Anslag till
ny fartygs-
materiel.

Herr statsrådet friherre Rappe: Det är alla väl bekant hvad Kongl. Maj:t vid denna riksdag liksom vid den föregående föreslagit till sjöförsvarets förbättring. Utskottet har nu varit ganska knapphändig i sin motivering för att komma till ett annat resultat, än man på grund af Kongl. Maj:ts förslag skulle väntat. Det antör egentligen endast två skäl, af hvilka det ena är en hänvisning till huru det i frågan tillgick vid föregående riksdag, och det andra utgör ett påpekande af den tryckta ställningen i landet. Jag tror, att, om man också icke kan underlåta att tillmäta detta senare skäl ett ganska stort berättigande, för öfrigt icke något kan sägas vara af utskottet anfördt, som i någon mån kan rubba giltigheten af de skäl, som tala för Kongl. Maj:ts förslag. Den plan för nyanskaffning af fartygsmateriel, som blifvit framlagd af statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet, är ju icke af utskottet kritiserad, behofvet af ett sjöförsvär ännu mindre ifrågasatt, ty just den omständigheten, att utskottet dock tillstyrkt ett visst belopp, visar, att det önskar ett förstärkt sjöförsvär. Likväl torde

Anslag till
ny fartygs-
materiel.
(Forts.)

ingenting kunna sägas emot hvad som anförts i Kongl. Maj:ts proposition angående nödvändigheten att inom en begränsad tid anskaffa nödig sjökrigsmateriel, emedan denna icke varar i evighet, utan måste förnyas efter ett större eller mindre antal år. Det kan då icke hjälpas, att, för den händelse vi vilja hafva ett sjöförsvär, vi måste för hvarje år anslå en summa, tillräckligt stor att hålla detta sjöförsvär vid magt och utveckla detsamma till den styrka, som anses behöflig för vårt lands försvar.

Utskottet har nu tillstyrkt ett belopp, om hvilket det egentligen är mycket svårt att säga, hvarför just detta blifvit valdt. Det är ett rundt tal, en siffra, men den synes vara föreslagen skäligen godtyckligt. Visserligen omförmäler utskottet, att med ett anslag af 1,500,000 kronor skulle dels pansarbåten Oden kunna färdigbyggas, hvilket anses medföra en kostnad af 690,000 kronor, dels ock i det närmaste anskaffas antingen ett rekognosceringsfartyg, betingande en beräknad kostnad af 880,000 kronor, eller ock 3 stycken 1:a klassens och 2 stycken 2:a klassens minbåtar, hvilka beräknats kosta tillsammans 855,000 kronor. Ja, det är ju alldeles gifvet, att hvad vi i första rummet måste göra, är att fullborda den pansarbåt, man håller på att bygga. Pansarbåtarna äro ju afsedda att utgöra hufvudstyrkan af vårt sjöförsvär. Då det kommer att gälla upprätthållandet af vår neutralitet, så torde frågan, om vi få behålla vår neutralitet eller icke, blifva beroende derpå, huruvida den magt, som hotar densamma, ser större förmån för sig af att tillvägagå på det ena eller på det andra sättet, huruvida den anser det förmånligare att besätta en eller annan af våra hamnar, eller ser en större fara deri att vår krigsmagt förenar sig med hans motståndare. Det är ur denna synpunkt alla främmande magter komma att räkna antalet af våra pansarfartyg. I samma mån vi hafva ett större antal pansarbåtar, betrygga vi vår neutralitet. Ser man emellertid på antalet af dessa fartyg, finner man, att det måste dröja många år, innan denna flottans hufvudstyrka kan tänka på att allestädes upptaga striden mot någon af de magter, som kunna tänkas blifva våra eventuella motståndare. Nödvändigt är nu, att flottan behåller sin handlingsfrihet, och härför är första vilkoret, att den hunnit uppnå en viss storlek. I våra skärgårdar, som kunna sägas fördubbla vår styrka till sjös, hafva vi ett ytterligare medel att sjelfva bestämma våra rörelser. Genom att ega en sådan handlingsfrihet kan flottan passa på, då fienden ärnar landstiga, och anfalla honom i det ögonblick då han är som svagast, nemligen då han kommer med sina stora transportfartyg. Gifvet är, att, om vårt sjöförsvär med afseende å pansarflottan nått någon fulländning, och denna flotta kan hålla sig i närheten af den plats, der fiendens landstigning skall ega rum, den kommer att göra landstigningen till ett högst vanskligt företag.

Detta om nödvändigheten af ett fortsatt byggande af pansarfartyg. Men i andra rummet vill jag sätta nödvändigheten af att vi få rekognosceringsfartyg. Kammaren ser, att i den uppgjorda planen för vårt sjöförsvärs utveckling ingår anskaffandet af ett visst antal sadana fartyg. Lika litet som det är möjligt för en armé att hoppas på varaktig framgång, om den blott intager ställning och deri inväntar fienden utan att skaffa sig underrättelse om hans förehafvanden, lika omöjligt är

Anslag till
ny fartygs-
materiel.
(Forts.)

det för en flotta att reda sig, om den icke i rekognosceringsfartyg eger möjlighet att få underrättelser, hvarigenom högste befälhafvaren i det afgörande ögonblicket sättes i stånd att handla som sig bör. Jag vet icke något som är viktigare att anskaffa, näst pansarfartyg, än ett rekognosceringsfartyg, men om anslaget till fartygsmateriel minskas till det af utskottet föreslagna beloppet, kan icke detta mål uppnås.

Vi få icke heller tillfälle att anskaffa någon första klassens minbåt, men sådana fartyg äro också ytterst nödvändiga för att sjöförsvaret skall komma i det skick, att det kan fylla sin uppgift. Genom minbåtar kunna vi nemligen försvåra eller kanske omöjliggöra en blockad af våra kuster. De fiendtliga fartygen riskera att nattetid blifva förstörda af minbåtarna. Och dessutom, om vi hafva tillräckligt många sådana båtar, omöjliggöres en handelsblockad, hvilket ock är en öfvermåttan viktig sak. Jag tror därför att vi måste öka antalet af minbåtar, såväl första som andra klassens, men särskildt första klassens. Det må vara mig tillåtet att här anställa en jembörelse. Vi anse oss i afseende å sjöförsvaret hafva hunnit längre än vara bröder på andra sidan Kölen, men det är dock så, att om icke nu anslås några medel till minbåtar, skall man i Norge hafva nio sådana båtar, medan vi endast hunnit få sex. Vi skulle då kanske få låna af norrmännen för att sättas i stånd att i händelse af behof upprätthålla vår neutralitet.

Det tyckes mig, att den af utskottet föreslagna summan 1,500,000 kronor icke angifver något bestämdt mål, men om Riksdagen icke vill gå så långt, som Kongl. Maj:t föreslagit, torde det dock vara skäl att markera ett steg framåt och icke stanna vid endast det belopp, som anslagits vid föregående riksdag. Genom att åtminstone gå till ett belopp af 1,785,000 kronor skulle vi kunna färdigbygga pansarbåten Oden samt skaffa icke blott ett rekognosceringsfartyg, utan äfven en första klassens minbåt, som kostar 215,000 kronor. Det är nu två år sedan en sådan minbåt byggdes, och det ligger vikt på att få ordnad den nödvändiga del af sjöförsvaret, som minfartygen utgöra. Jag öfverlemnar därför till kammarens bedömande, om icke, då det är fråga om att gifva ett mindre belopp än Kongl. Maj:t begärt, det kunde finnas vara tillräckligt att spara 600,000 kronor på anslag till fartygsmateriel, så att man genom ett steg på den väg, jag tillåtit mig framhålla, kunde uppnå ett positivt mål.

Friherre Klinckowström: Jag är, såsom herrarne torde erinra sig från föregående Riksdags förhandlingar, en ringa om än icke så alldeles oskyldig anledning till att Kongl. Maj:ts förslag om ett nybyggnadsanslag å extra stat blifvit af Riksdagen afslaget, hvilket förslag äfven i hufvudsak vid denna riksdag rönt samma öde inom statsutskottet. Jag kan väl förstå, att herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet med sina mångahanda allvarliga sysselsättningar icke tager fullständig notis om hvad som pågår inom riksdagen, och häraf kommer det sig antagligen, att han nu, på sitt kammaren nyss hört, till nybyggnad af fartyg begärt ett ökad anslag mot hvad statsutskottet tillstyrkt. Hvad sjelfva planen för nyanskaffningen af krigsfartyg beträffar, har mig veterligen ingen motsatt sig densamma. Man har i allmänhet tagit den för riktig och god på grund deraf, att såväl

*Anslag till
ny fartygs-
materiel.*
(Forts.)

en komité af sakkunnige som andra fackmän uttalat sig för densamma och slutligen äfven Kongl. Maj:t approberat denna plan. Här är således egentligen icke fråga derom, utan om den finansiella delen af Kongl. Maj:ts förslag, och med afseende derå har jag vid denna riksdag (liksom vid den föregående) i en särskild motion, n:o 14, deri jag tagit mig friheten att kritisera statsverkspropositionen i dess helhet, föreslagit en utväg att mycket fortare åstadkomma flottans nybyggnad enligt ifrågavarande plan än på det sätt, Kongl. Maj:t afsett.

Mig synes, att det icke kan vara Konungens rådgifvare obekant, att det från hvardera kammaren har inlemnats särskild motion, båda, om jag minnes rätt, undertecknade af 10 personer — således icke några enstaka hugskott — i hvilka motioner föreslagits, att Riksdagen ville i särskild skrifvelse till Kongl. Maj:t begära, att Kongl. Maj:t ville för den ifrågasatta anskaffningen af fartygsmateriel, deremot ingen opponerat sig, föreslå Riksdagen att upptaga ett större lån, jag vill minnas för detta ändamål 50 millioner kronor, ouppsägbart från långifvarens sida och utgående med 10 millioner kronor per år. Genom den utväg dessa motioner anvisat, skulle hela fartygsmaterielen, som enligt det kongl. förslaget icke skulle kunna åstadkommas på kortare tid än 30 à 40 år, kunna anskaffas på 5 à 6 år. Mig synes det, att denna plan för ordnande af den finansiella delen af frågan är vida lyckligare funnen än Kongl. Maj:ts förslag att utpressa 12 $\frac{1}{2}$ millioner kronor genom direkt beskattning på hvarje skattdragandes debetsedel. Dessutom kunna vi icke beräkna att i 30 eller 40 år få vara befriade från krig. Att antaga detta tror jag vara att lita för mycket på framtiden.

Att icke statsutskottet behandlat de nämnda tre motionerna i sammanhang med den nu under diskussion varande nybyggnadsfrågan, kan jag icke förstå. Om några frågor skola höra tillsammans, så är det väl dessa båda. Kongl. Maj:ts förslag, huru nödiga medel till flottans nybyggnad skola kunna anskaffas, och den af 21 ledamöter i båda kamrarna väckta framställning, huru dessa medel skulle kunna anskaffas mycket lättare utan betungande af fattiga skattdragande annat än för en obetydlig räntebetalning. Det torde vara alldeles klart, att denna stora anskaffning af fartygsmateriel måste ske mycket fortare än Kongl. Maj:ts föreslagit, och dessutom är det billigt, att, liksom våra efterkommande till skyddande af landets kuster få draga nytta af en sådan ökning af fartygsmaterielen, de äfven få något vidkännas kostnaden för dess anskaffande.

I hvarje fall anser jag således det af motionärerna anvisade medlet vara lyckligt funnet för att lösa denna stora militära byggnadsfråga, och det skulle vara önskligt, om vi från statsrådsbänken finge höra nu eller när de tre motionerna förekomma till behandling, om ett beslut från kammarens sida i enlighet med dessa motioner skulle af Kongl. Maj:t anses behagligt. Jag kan icke föreställa mig annat, än att regeringen gerna skulle se en lösning af denna stora och viktiga fråga komma till stånd på det sätt, vi föreslagit.

Som emellertid behandlingen af de tre motionerna af statsutskottet blifvit uppskjuten till en »lägligare» tidpunkt, som jag ej inser kunna blifva lägligare än den nuvarande, får jag förbehålla mig att frändeles få mera detaljeradt ingå på den fråga, jag tagit mig friheten att väcka.

Anslag till
ny fartygs-
materiel.
(Forts.)

Jag tror, att de båda öfriga motionerna, väckta den ena i Första och den andra i Andra Kammaren, gått vida längre, än jag i min motion föreslagit, då i dessa motioner den summa, som föreslagits till upplåning, upptagits efter hvad jag vill minnas till 60 millioner kronor och då man afsett att med eu del härpå på ett hastigare och mera tillfredsställande sätt än hittills kunnat ske tillgodose våra fästningsbyggnader och anskaffa nya eldhandvapen för armén. Att jag, i den form, hvori statsutskottets förslag om anskaffande af eldhandvapen framkommit, varit motståndare deremot och äfven motsatt mig till en del dess förslag rörande fästningarna, beror icke på likgiltighet för landtförsvaret. Såsom jag yttrade för några dagar sedan, är jag en varm vän af ett godt och efter våra förhållanden afpassadt försvar för landet såväl till lands som till sjös. Men då jag har tjänstgjort mer än 30 år i armén, så inser jag mer än väl omöjligheten af att få till stånd de nödvändiga förbättringarna i försvaret på annat sätt än lånevägens, hvilket sätt och synes mig vara det bästa, därför att kostnaden icke kommer att tynga oss med mer än ränteutgiften.

Såsom frågan nu står och efter hvad jag haft äran att för kammaren anföra, tror jag, att litet hvar skall finna, att jag har fog för att på det lifligaste hoppas på bifall till statsutskottets i denna punkt framställda förslag.

Herr Wennerberg: Jag hade tänkt att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt, men efter det anförande, vi nu hört från statsrådsbanken, har jag öfvergifvit denna min föresats och vill i stället taga upp det af statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet här nyss gjorda förslag i denna punkt, hvarigenom skulle ökas den summa, som blifvit ifrågasatt af statsutskottet, men ändock ett icke obetydligt afdrag ske å det af Kongl. Maj:tt begärda beloppet. Då krigsministern såsom sakkunnig bättre än jag kan bedöma hvad som för tillfället är angeläget och icke bör åsidosättas, har jag således velat förena mig i och yrka bifall till det, som af honom föreslogs, att — såsom jag uppfattade meningen dermed vara — anslå till färdigbyggande af »Oden» 690,000 kronor, till ett rekognosceringsfartyg 880,000 kronor och till en minbåt 215,000 kronor, eller sammanlagt 1,785,000 kronor.

Det talas så ofta om hvilketdera skulle för landet vara af största vigten att få iordningställt, landt- eller sjöförsvaret. Mer än en gång har härå det svaret gjorts gällande, att dessa båda grenar af försvaret böra arbeta tillsammans. Det ena skall man göra och det andra icke låta. Landtförsvaret har alltid legat mig mycket om hjertat, men det säger sig själft, att, i tider sådana som vi nu hafva och som för den närmaste framtiden kunna motses, det skulle vara mycket illa och ensidigt handladt att icke äfven tillgodose sjöförsvaret.

På grund af hvad jag nu anført får jag yrka, att kammaren i denna punkt ville bevilja ett anslag af 1,785,000 kronor.

Herr Reuterswärd: På det att den siste ärade talarens framställning icke måtte stå ensam från denna kammars sida, anhåller jag att få till alla delar instämma med honom. Det har upplysts från

*Anslag till
ny fartygs-
materiel.
(Forts.)*

statsrådsbänken, att om man ökade summan med 285,000 kronor, skulle man vinna ett ganska afsevärdt mål, nemligen fullbordandet af pansarbåten Oden, ett rekognosceringsfartyg och en första klassens minbåt. För ett så viktigt ändamål, som härigenom skulle vinnas med en relativt liten summa, kan jag icke tänka mig annat än att Första Kammaren går in på förslaget, liksom jag hoppas och tror, att Andra Kammaren skall åtminstone vid gemensam votering befrämja detta mål. Jag tänkte egentligen vända mig mot friherre Klinckowström, hvilken likasom vill undanskjuta hela denna fråga för att framtvinga en kongl. proposition om ett större lån för att skyndsamt ordna försvaret till lands och sjös. Först och främst ber jag att få erinra, att den frågan nu icke föreligger till behandling. Det är icke heller så säkert, att detta storartade förslag går igenom vid denna riksdag. Emellertid skulle det kunna inträffa, att stämningen kan blifva sådan, att ett dylikt förslag vore att anse såsom ett klokt och godt förslag. Det är dock icke sagdt, att Riksdagen vill beträda beträda den vägen, som i motionerna föreslagits. I alla händelser anser jag, att man bör taga hvar sak för sig och nu bevilja det anslag, som begärts från statsrådsbänken. Man vinner då ett stort mål. Den summa, som statsutskottet tillstyrkt, är fullkomligt godtycklig. Behovvet må vara huru stort som helst, så skulle icke årsanslaget få öfverstiga 1,500,000 kronor, enligt statsutskottets mening. Personer, som hafva uppträdt såsom varma vänner af vår flottas tillväxt och förbättring, hafva i utskottet icke ansett sig kunna drifva upp summan högre än till en och en half million, därför att Andra Kammarens ledamöter i statsutskottet icke hafva velat gå längre. Det hotet har jag hört så länge, att man slutligen icke kan hoppas att få de allra viktigaste anslagskraf tillfredsställda; men är man öfvertygad om behovets nödvändighet, så bör man hålla på sin öfvertygelse. Då nyss under det en föregående punkt var under behandling, förklarade sig t. ex. en talare, friherre von Otter, vara öfvertygad om rättigheten, billigheten och klokheten af den löneförhöjning, som der var i fråga, men detta uttalade han som chef för skeppsgosseskolans lärare, hvaremot han som ledamot i statsutskottet fann sig böra omfatta en annan åsigt. Jag kan icke föreställa mig, att, därför att man blir ledamot af statsutskottet, man skall frångå hvad man anser rätt, billigt och klokt, utan har man en bestämd åsigt om det rätta, man må nu sitta i hvilket utskott som helst, så bör man förfäkta denna åsigt, äfven om man kommer i minoriteten. Jag kan icke föreställa mig nödvändigheten af att man för att få något igenom i statsutskottet måste göra kompromisser och afprutningar i oändlighet. Någon gång måste ett dylikt system brytas, ty får man å den andra sidan klart för sig, att det går an att pruta i oändlighet, så begagnar man sig deraf, och jag vet icke hvad det tjenar till att mottaga detaljerade kongl. propositioner i viktiga ärenden, då statsutskottet derå endast fäster sig vid den afprutning, som skall ske för att icke öfverskrida den anslagssumma, som utskottet på förhand bestämt sig för, äfven om den ej utgör mer än hälften eller tredjedelen af det erforderliga beloppet. Jag hemställer, att kammaren måtte egna frågan den stora uppmärksamhet, den förtjenar, och bevilja det af

Anslag till ny fartygs-materiel. krigsministern här framställda förslaget, eller att summan förändras från 1,500,000 till 1,800,000 kronor.

(Forts.)

Friherre von Otter: Friherre Klinckowström yttrade, då han senast här hade ordet, att det program, som blifvit uppgjort för åstadkommande af ett betryggande sjöförsvär, allmänt gillades. Jag tror mig enligt den erfarenhet, som jag har vunnit under arbetet i statsutskottet, hafva funnit, att denna friherre Klinckowströms uppfattning är fullt riktig. Jag har icke hört någon röst höja sig deremot, att icke det programmet bör genomföras. Men från detta — att hafva detta mål framför sig — till att i verkligheten nå det är en lång väg. Och om man nu inom statsutskottet har ansett sig tvungen att innevarande år stanna vid denna siffra, 1,500,000 kronor, beror detta enligt min öfvertygelse derpå, att man vill göra allt hvad göras kan för att, såsom friherre Klinckowström vid mer än ett tillfälle uttalat sig önska, komma ifrån tilläggsbevillningen. I samma stund tilläggsbevillningen är borta, så, om jag får döma efter den uppfattning, som jag fått inom utskottet, skall det gå lättare att komma framåt. Men då detta program fordrar, för att kunna ständigt vidhållas, ett årligt anslag af ungefär 2 $\frac{1}{4}$ million kronor endast och allenast för att kunna förnya materielen, så är det ju alldeles gifvet, att man icke kommer till målet, hvarken med det belopp Kongl. Maj:t begärt eller det, som af utskottet föreslagits eller 1,500,000 kronor. Det är ju icke nog med hvad som erfordras för förnyande af denna materiel, man måste skaffa sig något deröfver. Men är det någon inom denna kammare, som tror, att vi genom årliga anslag på budgeten skulle kunna komma till en sådan siffra, att vi kunna åstadkomma icke blott hvad som erfordras för förnyelse, utan äfven göra upp för den förlorade tiden? Jag tror icke, att detta är möjligt. Jag ber i detta afseende att få erinra kammaren om, hvad friherre Klinckowström redan påmint om, att det ligger hos statsutskottet icke mindre än fyra motioner, som afse upptagande af lån för ändamålet. När dessa motioner komma före, vill jag hoppas, att åtminstone i denna kammare uttalas sådana åsigter, att regeringen må finna sig derpå kunna stödja någon framställning till Riksdagen för att komma från det tillstånd, hvori vi finna oss. Det är icke blott i fråga om vårt sjöförsvär, som vi stå efter, utan äfven i fråga om vårt landtförsvär, och hafva vi lyckats att få personalen såväl vid armén som vid flottan i det skick den bör vara för ett betryggande försvars åstadkommande, är det ju vår oafslätliga pligt att se till att äfven hvad som erfordras i materiel blir inom kortaste möjliga tid fylldt, på det att vi verkligen må känna oss ega ett betryggande försvär. Men gör man det på detta vis, och sedermera lägger den annuitet, som härigenom kan framkallas, på 4:e och 5:te hufvudtitlarna — på annat sätt lär det icke låta sig göra — fördelas ju derigenom utgifterna härför på en längre tid, och man slipper ifrån dessa slitningar inom utskottet, hvarigenom anslagen ryckas fram och tillbaka. Min innerliga öfvertygelse är, att det enda rigtiga sättet för att komma dit vi vilja är att på ett eller annat sätt beträda länevägen.

Jag fick förebräelser af herr Reuterswärd, emedan jag skulle inom utskottet hafva en åsigt och inom kammaren en annan. Jag har *icke*

någon annan åsigt i utskottet än i kammaren, men på grund af särskilda förhållanden kan det hända, att man icke kan göra sin åsigt gällande, och om detta är förhållandet, frågar jag en hvar af herrarne, som vill framåt, om ni icke hellre vika från er mening i hopp att få något, som någorlunda tillfredsställer er, än vidhålla densamma och få mycket mindre. Det är den principen, som jag följt i statsutskottet, och gillar icke herr Reuterswärd den principen, vill jag hoppas, att han nästa riksdag befriar mig från att sitta i statsutskottet.

*Anslag till
ny fartygs-
materiel.
(Forts.)*

Herr Reuterswärd: Först och främst har jag icke sagt, att baron von Otter har en annan åsigt i statsutskottet än i kammaren, men med anledning af hans uttalande i en föregående fråga yttrade jag, att herr baron i den frågan tycktes hafva en annan åsigt i hembygden än i utskottet. Det var med anledning af barons yttrande i en föregående punkt att, om herr baronen ej varit ledamot af statsutskottet, skulle han, såsom chef för skeppsgosseskolan, otvifvelaktigt hafva yrkat på den ifrågavarande löneförbättringen såsom både billig och rättvis, men såsom ledamot af utskottet kunde han det ej.

Jag observerade icke, när herr Wennerberg yrkade, att det belopp, hvarom nu är fråga, skulle ökas till blott 1,785,000 kronor. Derför yrkade jag på beviljande af en rund summa å 1,800,000 kronor, men för att icke förorsaka splittring ber jag att få återtaga mitt yrkande och förena mig om samma belopp som herr Wennerberg föreslagit eller 1,785,000 kronor, hvilket skulle vara jemnt den summa, som erfordras för det viktiga ändamål, som här från statsrådsbänken framhållits.

Herr Alin: Jag hyser också den lifligaste önskan, att de motioner, hvarom den ärade talare, som här nyss förde statsutskottets talan, yttrade sig, måtte leda till det mål, som vi alla så varmt önska måtte uppnås. Emellertid är det ju obestriddigt, att det är synnerligen osäkert, huruvida man med hjälp af dessa motioner kan så alldeles snart komma till det ifrågavarande målet, och det synes mig därför ligga synnerlig vikt derpå, att man, trots det att man har den utvägen, icke försummar att taga de — låt vara — små steg, som under tiden kunna tagas på den hittills följda vägen. Nu yttras af herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet, hvad herrarne finna refererat i statsutskottets betänkande, att för att få vart sjöförvar något så när betryggande erfordras ett årligt anslag af omkring två och en half millioner. Med ett mindre årsanslag är den för ändamålet nödiga anskaffningen ej möjlig, och med så otillräckliga anslag, som allt sedan 1880 till fartygsmaterielens förnyelse varit att tillgå, kan man *aldrig* erhålla ett sjöförvar af åtminstone den styrka, som enligt alla sakkunniges åsigt är erforderlig för att det skall kunna motsvara de anspråk, som på detsamma med all rätt böra ställas. På grund häraf har Kongl. Maj:t begärt för åren 1896—1900 enligt framlagda plan 12,250,000 kronor, deraf för år 1896 2,400,000 kronor, hvarmed enligt den meddelade planen skulle kunna uträttas, att den fjerde pansarbåten, Oden, afslutades, och ett rekognosceringsfartyg, tre stycken första klassens minbåtar samt två stycken andra klassens min-

Anslag till
ny fartygs-
materiel.
(Forts.)

båtar anskaffades. För egen del skulle jag, med hänsyn till hvad herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet yttrat till statsrådsprotokollet, med glädje hafva röstat för att för år 1896 bevilja anslag af 2,400,000 kronor. Det är gifvet, att äfven om man icke går så långt öfver det af statsutskottet förordade beloppet, 1,500,000 kronor, kan man i alla fall taga ett steg framåt, ehuru icke så stort som med 2,400,000 kronor. Man kan, såsom herr statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet nyss påpekade, komma ett ytterligare stycke på väg med 1,785,000 kronor; fyller man ut denna summa till 2,000,000 kronor, så erkäller man medel till anskaffande af ännu en minbåt o. s. v. Jag uppfattade icke herr statsrådets yttrande så, som om han ville säga något annat än att, äfven om man icke beviljade de 2,400,000 kronor, som Kongl. Maj:t begärt, kommer man dock ett stycke längre än genom bifall till statsutskottets hemställan, i fall man beviljar den summa, som herr statsrådet nämnde, hvarmed naturligtvis icke är sagdt, att icke beviljande af en större summa vore både önskligt och erforderligt. Jag finner således icke af hvad herr statsrådet yttrade något skäl att afvika från min ståndpunkt, men jag finner ett skäl dertill deri, att på grund af detta yttrande yrkande på siffran 1,785,000 kronor här blifvit framställt af två bland kammarens mest framstående ledamöter.

Af denna anledning finner jag det möjligen vara klokast att icke framställa det yrkande, som jag eljest skulle hafva framställt.

Herr Fränckel: Jag gissar, att kammaren svårligen något år haft femte hufvudtiteln framlagd för sig från statsutskottet i sådant skick som i år, ty det förekommer dervid icke en enda reservation.

Jag tror, att mina kamrater inom statsutskottet med mig dela den åsigten, att statsutskottet i främsta rummet har att tacka ordföranden på första afdelningen inom utskottet, friherre von Otter, därför att ett sådant betänkande blifvit möjligt; och det af det skälet att jag tviflar på, att kammaren kunnat få en bättre försvarare för flottans sak inom statsutskottet än friherre von Otter varit. Jag är alldeles öfvertygad, att då han liksom alla vi andra fann sig manad, för att vinna enigheten i afseende på alla de öfriga punkterna i nu föreliggande betänkande, att biträda den siffra, som nu är föreslagen, var detta därför, att det icke var möjligt ernå en högre siffra; och jag vågar påstå, att vore det så, att kammaren skulle vilja ändra denna siffra med det obetydliga beloppet af 285,000 kronor, kommer denna siffra efter all sannolikhet icke att gå igenom i den gemensamma voteringen. Detta var åsigten inom utskottet, och dertill kommer, att det lyckats, tack vare friherre von Otter, att i motiveringen såsom här synes, om jag så får säga, fastslå den plan, som Kongl. Maj:t föreslagit för den framtida nyanskaffningen, och man har vid detta anslag icke bundit vidare vilkor än att med detta belopp skall pansarbåten Oden fullbordas samt dessutom anskaffas *antingen* ett rekognosceringsfartyg eller några minbåtar. Vi böra komma ihåg, att för år 1893 beviljades endast 1,000,000 kronor, hvilket belopp genom friherre von Otters åtgöranden följande år höjdes till 1,500,000 kronor, och då denua senare summa är föreslagen äfven i år, hvarvid dessutom planen icke

Anslag till
ny fartygs-
materiel.
(Forts.)

är rubbad, utan endast anskaffningstiden uppskjuten, kan jag icke annat än på det bestämdaste anhålla, att kammaren ville stå fast vid det beslut, hvartill utskottet efter öfverläggning och meningsbrytningar kommit, och till hvilket beslut jag för min del härmed får yrka bifall.

Herr Wennerberg: Det är fullkomligt riktigt hvad af den siste talaren anmärktes, och det har säkert varit med mycket stor svårighet som friherre von Otter i statsutskottet lyckats komma till den summa, som nu blifvit der föreslagen. Svårigheten och obehaget för honom framträda ännu tydligare, då man tänker på att han sjelf kanske är den, som både pligtskyldigast och på grund af sina insigter måste vara mest mån om, att svenska flottan blir något annat än den på senaste tiden varit. Då han emellertid såsom utskottsledamot icke kunnat komma längre, är det ju allt skäl för honom såsom sådan att stanna dervid, helst då han tänker på hurudan utgången vid en gemensam votering kommer att blifva.

Men en annan sak är, hvad denna kammare bör göra på grund af sin åsigt om flottans betydelse, och — jag vill här tillägga en sak — vi böra i tid tänka derpå, så att det icke går med flottan på samma sätt som med centralförsvaret. Om Riksdagen ärligen sätter ned hvad Kongl. Maj:t begärt, hafva vi att motse samma gräsliga elände för sjöförsvaret som skett för det förra.

Här visar sig en möjlighet att åtminstone göra *ett steg* framåt, då det ligger stor vikt på att vårt sjöförvar icke ställes qvar på samma punkt som förut, genom att anslagen ärligen minskas i stället för att ökas.

Ingen kan lifigare än jag deltaga i det betryck, som ligger öfver de egentligen skattdragande i landet, hvilka nyligen fått kännas vid en, såsom jag med skäl anser, oerhördt stor förlust. Men sådant kan hjälpas; och skall det hjälpas, måste det ske så, att vi icke spara på *de* penningar, som *måste* utgå för försvaret af hvad vi ännu ega, af hvilket, såsom sagdt, sjöförsvaret utgör en god del.

Skola vi hvarje gång det gäller ett anslag tänka efter, huru det kommer att gå i en gemensam votering, blir det aldrig möjligt för kammaren att gifva uttryck åt sin innersta mening och öfvertygelse. Jag anser dock kammarens värdighet fordra detta, äfvensom att hvarje fosterlandsvän bör känna behovet att upprigtigt få säga sin mening och handla derefter. Sedan må det gå hur som helst, det är sådant som *vi icke* kunna råda öfver, men hvad vi kunna, det är att ärligt uttala vår mening.

Jag yrkar fortfarande på bifall till det af mig framställda förslaget.

Herr statsrådet Christerson: Då jag icke varit i tillfälle att taga kännedom om allt, som här yttrats i denna fråga, emedan jag varit närvarande i Andra Kammaren, vågar jag icke nu komma fram med alla de bemötanden mot utskottets förslag, som jag annars kunde haft anledning att göra. Jag inskränker mig till att påpeka tvenne omständigheter, härtill i synnerhet föranledd af herr Fränckels nyss gjorda uttalande. Han sade, att aldrig något sådant betänkande rü-

Anslag till
ny fartygs-
materiel.
(Forts.)

rande femte hufvudtiteln som det föreliggande framkommit från statsutskottet. Jag är alldeles för ung i riksdagen för att bedöma riktigheten häraf, men huruvida samme talare lyckades bevisa sitt påstående, att det äfven vore det bästa betänkande, som kunde framkomma, lemna jag derhän. Icke är väl ett betänkande det bästa möjliga, endast därför att icke någon reservation mot detsamma förekommer!

I sin motivering, som inskränker sig till 8 rader, hänvisar utskottet hufvudsakligen till uttalanden vid föregående riksdagar, men jag hemställer, om detta är ett tillräckligt skäl för det slut, hvartill utskottet kommit. Detta innebär endast ett uppskjutande till längre fram af en utgift, som utskottet dock måste finna nödvändig, då man kommit till en klarare insigt af sjöförsvarets nödvändighet för bevarandet af vår sjelfständighet. Vill man arbeta i den riktningen, synes man väl redan nu böra värna om sjöförsvaret så mycket landets förmåga tillåter.

Samme talare yttrade vidare, att vi böra hålla oss till de 1,500,000 kronor, som utskottet föreslagit. Jag får då säga, att de, som velat gifva ett högre belopp, gjort sig väl förtjenta om och gagnat sjöförsvaret, ty derigenom blefve flottan förökad med en enhet, som annars skulle hafva saknats, och då man vet, hvilka egendomligheter kunna förekomma i sjökriget, huru äfven en obetydlighet, t. ex. en minbåt, kan vara till afgörande gagn eller skada, måste man på hvarje än så liten tillökning i materielen lägga stor vikt.

Hvad jag först och främst måste anmärka mot detta betänkande är, att på samma gång det afslår det begärda anslaget, som icke kan kallas stort -- det är icke mer än det erkänt *minsta* möjliga, i fall man vill göra något för att vapnet skall gå framåt -- ingår det icke närmare på frågan om nyanskaffningen. Förr nekade man anslag till sjöförsvaret, därför att ingen plan fanns. Nu har en fullständig plan uppgjorts och tvenne gånger förelagts Riksdagen, men man granskar den icke. Utskottet inskränker sig till att besluta att föreslå det för tillfället viktigaste. Men hvad är det viktigaste och hvem skall bestämma detta? Utskottet gör det icke. Huru skall man då förfara? Skall man förslagsvis sätta upp en lista på fartyg af olika typer att föreläggas utskottet, för att detta sedan skall utvälja de viktigaste? Detta skulle vara en god ledning för Kongl. Maj:t, som då visste hvad man hade att hålla sig till. Så är det emellertid icke nu, utan utskottet har endast afprutat en högst betydande del af det begärda anslaget och sagt: detta anser utskottet lämpligt föreslå att ställas till disposition för afhjelpande af flottans för tillfället viktigaste behof. Men dessa penningar räcka, utom till färdigbygget af pansarfartyget Oden, icke ens till det föreslagna rekognosceringsfartyget, hvars anskaffning är af särdeles stor vikt. Kan man då säga, att utskottet handlat i riktning att, såsom det sjelf säger, anslå medel till det för året angelägnaste? Jag tror därför, att detta betänkande möjligen kunde hafva varit bättre.

Jag vill icke längre upptaga kammarens tid. Om Riksdagen beslutar sig för det belopp, som nyss förordades af en talare på denna sidan, vore det onekligen för flottan en betydande fördel, och icke minst ur den synpunkten, som äfven påpekades, att man *visade* sig

vilja gå framåt. I afseende på de kompromisser, som skola hafva förekommit i utskottet, vill jag icke yttra mig, då jag icke vidare känner till dessa förhållanden. Jag endast beklagar tillvaron af dvliska. Men att hvarje steg, som kan tagas framåt, är af största betydelse för sjöförsvaret, är utom allt tvifvel. Många skäl hafva redan andragits för beviljandet af det nu föreslagna högre beloppet till ny fartygsmateriel, 1,785,000 kronor, och då af skäl, som för tillfället må vara gällande, det af Kongl. Maj:t begärda anslaget nog icke blifver bifallet, samt en fogel i handen är bättre än tio i skogen, får äfven jag förena mig med dem som yrkat, att sistnämnda belopp måtte beviljas. Jag vädjar till hvar och en af kammarens ledamöter, huruvida icke de senare årens erfarenheter gifva vid handen, huru nödvändigt ett sjöförsvär är för ett land, beläget såsom vårt. Mätte man snart komma att inse faran af att uppskjuta ordnandet af vårt sjöförsvär och sedan kraftigt taga i tu med detsamma, ty komma vi att *känna* följderna af detta uppskof, då är det för sent att förekomma olyckan.

Anslag till
ny fartygs-
materiel.
(Forts.)

Herr vice talmannen: Jag hade icke i denna fråga ämnat begära ordet, ty huruvida kammaren bifaller utskottets hemställan eller ett något högre anslag, synes mig icke vara af den betydelse, att jag för den skull ville upptaga kammarens tid. Men här nämndes af chefen för sjöförvarsdepartementet, att detta betänkande visserligen framkommit enhälligt, men att deraf ingalunda framginge, att det vore det bästa, som kunde afgifvas. Jag får dervid anmärka, att då detta betänkande enhälligt framkommit, betyder det, enligt min mening, att utskottets ledamöter från båda kamrarna äro af den åsigten, att det är det bästa, som för närvarande kunnat framläggas. Att denna betydelse tillägges dess betänkande, tror jag utskottet har rätt att fordra.

Vidare har chefen för sjöförvarsdepartementet anfört, att utskottet sagt att det ville bestämma, hvad som för flottan vore viktigast, men jag får dervid erinra, att utskottet *bestämmer* icke, det *föreslår* blott, *Riksdagen* beslutar. Utskottet har icke uttalat något dylikt i sin motivering. Det har sagt, att, då liknande framställningar varit föremål för Riksdagens pröfning, denna velat begränsa sitt beslut till det för hvarje budgetår angelägnaste. Detta är något helt annat.

Jag begärde ordet, då en af mina kamrater inom utskottet allvarsamt beskyldes för att hafva gjort för stora eftergifter. Jag ber härvid att såsom utskottets ordförande öppet i kammaren få uttala, att jag anser flottans vänner och målsmän hafva allt skäl att vara denne ledamot af statsutskottet mycket tacksamma för hans åtgöranden, ty han har fört intresset för flottans angelägenheter längre framåt inom utskottet än mig veterligen någon annan förut. Jag tror, att kammaren och flottans vänner skulle beklaga, om denne statsutskottsledamot tröttnade på beskyllningarna och droge sig tillbaka; hvem som vunne derpå, icke vore det flottan.

Då det ytterligare framkastades, att samme ledamot hade en mening i hemorten och en i utskottet, ber jag få säga min åsigt härom. Han har blott *en* mening, och den är att verka till sjöförsvarets bästa, så långt hans krafter räcka. Hvad hans åtgöranden i utskottet angår, äro de förestafvade af hans uppfattning af hvad omständigheterna för

Anslag till
ny fartygs-
materiel.
(Forts.)

ögonblicket fordra, om ock med uppoffring af hans personliga önskingar.

Medan jag har ordet, vill jag hos flottans vänner anhålla, att de i dessa nedläggningar, som föreslagits af statsutskottet, icke måtte se någon obenägenhet mot flottan och dess utveckling eller deraf sluta till att man i utskottet är blind för vigten af ett betryggande sjöförsvär. Men vi få icke glömma, att för icke länge sedan dryga förbindelser pålades Riksdagen, nemligen genom 1892 års urtima riksdagsbeslut. Dessa koncentrera sig naturligtvis på öfvergångsåren, och i hvad omfång ber jag med några siffror få belysa. Det belopp, som vid 1892 års riksdag anslogs till ökade beväringsofningar, uppgick till 2,161,000 kronor; till organisationer och förbättringar anslogs 1,668,000 kronor, summa 3,829,000 kronor, allt i runda tal. Af dessa äro, om jag inberäknar hvad denna Riksdag redan beviljat, allt lemnadt med undantag af ett belopp af cirka 300,000 kronor. Allt öfrigt är redan inne i budgeten. Under samma tid har, om man inberäknar detta år, lindring af rustnings- och roteringsbesvärerna skett till ett belopp af 1,329,000 kronor, och härfter återstå endast 1,774,000 kronor. Då dertill kommer afskrifningen af grundskatterna, måste det medgifvas, att en högst betydande såväl minskning i inkomster som ökning i utgifter koncentrerats på mycket kort tid. Om jag under denna tid icke kan öka sjöförsväret i önskvärd mån, så kommer detta icke af bristande intresse för detsamma och dess utveckling; det beror, om jag så får säga, endast af nödtvånget att fullgöra åtagna förbindelser.

Det är detta jag velat uttala under önskan, att det icke måtte fattas som om de, hvilka hylla utskottets åsigt i denna fråga, vore blinda för vigten af ett sjöförsvär eller icke vilja bidra hertill. Men om man nu lemnar 1½ milliou eller 275,000 kronor deröfver, är icke af så stor vikt och betydelse, att man derfor bör framkalla en gemensam votering och taga bort den fullständiga enigheten, hvarifrån man ett annat år med bättre utsigter kan gå framåt än från det högre anslag, som möjligen kan blifva resultatet af en gemeusam votering, och från denna synpunkt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Reuterswärd: Vi hafva nyss fått upplysning om något som vi alla visste förut, nemligen att statsutskottet icke har någon beslutanderätt, utan endast för sin del eger att ingifva förslag till Riksdagen. Detta är sant, men om från regeringens eller varma fosterlandsvänners sida man inom kammaren uppträder emot statsutskottets afprutningar, tages det med en ifver och en hetta, som om mau begått majestätsbrott eller som om elden sutte i alla knutar. Man anser, att vi andra, som stå utanför statsutskottet, sväfva i djup okunnighet, medan deremot i statsutskottet all vishet är förborgad. Jag minnes icke, om vi icke förlidet år fingo höra detsamma, då äfven 1½ million anslogs till flottans nybyggnad, om man icke likaledes sade, att vi borde nöja oss dermed, emedan vi ett annat år kunde hoppas på mera. Nu förekommer i år samma sak. Jag fruktar blott, att det kommer att alltid förblifva på samma sätt och samma kompromissande, så att vi slutligen få åtnöja oss med denna summa såsom den högsta möjliga.

På sådant sätt lärer ingen af oss få upplefva den tid, då vår flotta kommit i sådant skick, att den kan försvara våra kuster och vårt land.

Jag anhåller att fortfarande få yrka bifall till det af herr Wennerberg väckta förslaget.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande det nu föredragna momentet yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Wennerberg*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att anslagets belopp bestämdes till 1,785,000 kronor.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 9 mom. a) af sitt utlåtande n:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, att anslagets belopp bestämmas till 1,785,000 kronor.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 72.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. c).

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—15.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Justerades ett protokollsutdrag rörande det under sammanträdet anställda val af särskilda deputerade att med Konungen öfverlägga.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrivelse n:o 5, till Konungen, angående val af deputerade att jemlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen med Konungen öfverlägga.

Justerades ytterligare fem protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Herr talmannen hemställde, att de anslag, som utfärdats till sammanträdet fortsättande på aftonen, måtte få nedtagas.

Härtill lemnade kammaren sitt bifall.

Ledighet från riksdagsgörömlen under fjorton dagar beviljades herr *Bergman* från och med den 21 samt friherre *Barnekow* från och med den 25 innevarande månad.

Kammaren åtskildes klockan 3,54 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Fredagen den 22 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollet för den 15 i denna månad.

Anmäldes och bordlades sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 3, i anledning af väckta motioner dels om upphörande af allmänna hypoteksbanken och inrättande af en ny hypoteksinstitution under statens förvaltning och garanti, dels om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utredning af möjligheten och sättet för inbetalning i förtid af äldre lån från hypoteksförening eller nedsättning af räntan derä utan betungande vilkor för läntagaren.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 20 innevarande månad bordlagda memorial n:o 42 äfvensom bankoutskottets samma dag bordlagda memorial n:is 4 och 5.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 159, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att sammansatta stats- och bankoutskottets under dagen bordlagda utlåtande n:o 3 skulle på föredragningslistan till nästa sammanträde uppföras främst bland utskottsbetänkandena.

Kammaren åtskildes kl. 3,05 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Lördagen den 23 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Herr statsrådet *Gilljam* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

- 1:o) angående förskott för bestridande af kabinettskassans utgifter;
 - 2:o) angående rätt för Eslöfs köpings skoldistrikt att öfvertaga ett från förra militiebostället n:is 15 och 17 Eslöf i Vestra Sallerups socken af Malmöhus län afsöndradt område;
 - 3:o) om uppförande af skolhusbyggnad m. m. inom Tärna kapell-församling; samt
 - 4:o) angående förbättring i de nuvarande pensionsvilkoren i folk-skolelärnarnes enke- och pupillkassa.
-

Justerades protokollet för den 16 i denna månad.

Anmälades och bordlades:

bevillningsutskottets memorial n:o 11, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 12 punkten i utskottets betänkande n:o 1, angående vissa delar af tullbevillningen; äfvensom

sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1, med anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande till Riksdagens antagande af visst tillägg till gällande myntlag.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag

dels till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 6, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader, vattenkommunikationer och torr-läggning af vattensjuka marker samt angående vilkoren för sådana statsbidrags åtnjutande,

n:o 7, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel till utveckling af statens telefonväsende,

n:o 9, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar, och

n:o 10, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen å sjetzte hufvudtiteln, under rubriken extra anslag, gjorda framställningar rörande statens jernvägstrafik och statens jernvägsbyggnader;

dels till Riksdagens skrivelser till fullmäktige i riksgäldskontoret:

n:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående bēredande af lānemedel till utveckling af statens telefonvāsende, och

n:o 11, angāende riksgäldskontorets fōrvaltning under den tid, som fōrflutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkāndes fullmäktige i nämnda kontor.

Upplāstes och godkāndes sammansatta stats- och bankoutsrottets fōrslag till Riksdagens skrivelser:

n:o 12, till fullmäktige i riksgäldskontoret, i anledning af verkstāld granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder fōr utfōrande af det dem gemensamt lemnade uppdrag i fråga om uppfōrande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus; äfvensom

n:o 13, till fullmäktige i riksbanken, i samma ämne.

Anstāldes jemlikt 65 § riksdagsordningen omrōstning öfver följande af bevillningsutskottet i dess memorial n:o 10, punkten 1, fōreslagna och af båda kamrarne godkānda voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att tullsatsen fōr bröd, andra slag, skall höjas till 6,5 öre per kilogram, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit, att tullsatsen fōr bröd, andra slag, skall bestāmmas till 5,25 öre per kilogram.

Vid omrōstningens slut befunnos rōsterna hafva utfallit sālunda:

Ja — 96;

Nej — 12.

Sedan protokoll öfver omrōstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsāndt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 160, som upplāstes och hvaraf inhemtades, att omrōstningen derstādes utfallit med 72 ja och 123 nej, samt att båda kamrarnes sammanrūkade rōster befunnits utgōra 168 ja och 135 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstāmmelse med ja-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af bevillningsutskottet i dess memorial n:o 10, punkten 2, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att beloppet af den tullrestitution, hvilken jemlikt § 9 mom. 1 i tulltaxeunderrättelserna medgifves vid utförsel af bröd, som af utländskt råämne tillverkats inrikes, skall höjas till 6 öre per kilogram, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit, att beloppet af den tullrestitution, hvilken jemlikt § 9 mom. 1 i tulltaxeunderrättelserna medgifves vid utförsel af bröd, som af utländskt råämne tillverkats inrikes, skall bestämmas till 5 öre per kilogram.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 104;

Nej — 5.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollutdrag, n:o 161, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 93 ja och 90 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 197 ja och 95 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran sammansatta stats- och bankoutskottets den 22 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 3.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 20 och 22 innevarande månad bordlagda memorial n:o 42, angående resekostnadsersättningen till Andra Kammarens ledamöter, då resan sker å jernväg, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets nedannämnda, den 20 och 22 i denna månad bordlagda memorial:

n:o 4, angående uppförande af egen byggnad för riksbankens afdelningskontor i Karlstad, och

n:o 5, angående ackord för en riksbankens fordran hos S. G. Andersson i Stora Hof Björket,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets nedannämnda, den 16 och 18 innevarande mars bordlagda utlåtanden :

n:o 21, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition angående Vermlands och Gotlands läns skiljande från Svea hofrätts och förläggande under Göta hofrätts domvärjo, dels i sammanhang dermed väckta motioner, samt

n:o 22, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 11 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 16 och 18 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 23, i anledning af väckt motion om ändring af 58 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

*Om kommunal-
utskylders er-
läggande för
vissa staten
tillhöriga
fastigheter.*

Herr Svedelius: Ehuru jag visserligen icke tillåter mig hemställa om bifall till föreliggande motion, har jag dock ansett mig kunna för egen del instämma i den motivering, som utskottet nu lagt till grund för sitt utlåtande likasom förra året rörande en liknande motion. Utskottet säger nemligen: »Af sådana industriella anläggningar, som i motionen afses, draga nemligen kommunerna på mångahanda andra sätt än genom direkta utskylder inkomst och fördel i öfrigt, hvilket ej i samma grad är fallet i fråga om jordbruksfastigheter. Till bestrykande häraf torde det vara till fyllest att erinra om de utskylder, som den vid dylika anläggningar anställda personalen erlägger till kommunen, äfvensom den derstädes ökade omsättning, som genom anläggningarna måste blifva en följd.»

Om detta resonnement är riktigt rörande industriella verk, som egas af staten, synes mig som äfven samma skäl skulle föreligga för industriella verk, som egas af enskilda. Jag kan nemligen ej förstå, att hvem egaren är skall gifva anledning till olika uppfattning i detta hänseende. Kommunerna åtnjuta samma fördelar, som här äro åberopade, äfven af industriella anläggningar, som egas af andra än staten. Således skulle man med detta resonnement komma derhän, att äfven andra industriella inrättningar borde vara fria från erläggande af kommunala utskylder. Men derhän kan jag ej föreställa mig att hvarken utskottet eller någon annan vill gå. Det synes mig därför, som om full rättvisa fordrade, att äfven der staten är egare till industriella inrättningar, staten vore skyldig att likasom för jordbruksfastighet deltaga i kommunalutskylder.

Jag inser till fullo betydelsen af hvad utskottet längre ned säger

Om kommunal-
utskylders er-
läggande för
vissa staten
tillhöriga
fastigheter.

(Forts.)

om den betänkliga följden deraf i det hänseendet, att dessa utskylder skulle konsekvent stiga till mycket stora belopp och således statens utgifter högst väsentligt växa. Men ehuru detta ej kan förnekas, kan jag för min del ej finna, att, om saken är rättvis, man bör fästa afseende vid om kostnaden blir stor eller liten. Det nämnes, bland annat, om statens jernvägsdrift. Deremot skulle kunna sägas, att en del af de kommunens utgifter, som kunna blifva en följd af sådan verksamhet, blir hvad staten beträffar inskränkt till ett minimum på grund af den pensionsinrättning, som finnes vid statens jernvägar. Men äfven detsamma förekommer vid en stor mängd enskilda jernvägar, som äfven ega pensionsinrättningar och som således ej betunga kommunerna mycket i det hänseendet, men icke desto mindre måste erlægga kommunalutskylder. Så är för öfrigt äfven förhållandet med en stor del större industriella verk, som hafva ordnat ganska väl för sina fattiga, men de måste i alla fall bidraga till kommunens utgifter för fattigvård.

Det är af dessa skäl, som jag för min del ej kan instämma i den motivering, som utskottet här lagt till grund för sitt utlåtande, men jag kan dock ej biträda motionen, särskildt af det skäl, att den inskränker sig i detta fall till speciellt sådan verksamhet, som kan anses såsom lifsfarlig. På grund här af har jag ej heller något yrkande att göra, utan har endast ansett mig böra framställa dessa anmärkningar mot motiveringen.

Herr Annerstedt: Ehuru den föregående talaren ej framställt något yrkande, torde det likväl, då han rigtade några anmärkningar mot utskottets motivering, tillåtas mig att i korthet besvara dessa.

Den grundtanke, som gäller i fråga om den kommunala beskattningen, efter hvad jag tror i de flesta land, är den, att staten icke betalar kommunala utskylder för sina inkomster, äfven om dessa härflyta från någon industriell verksamhet. Deruti skiljer sig staten från andra industriidkare inom samhället.

Nu har hos oss på grund af särskildt det förhållande i fråga om kronoparker, att dylika bildats af förut enskilde tillhöriga hemmansdelar, man ansett det icke billigt att staten derigenom, att den förvandlar enskild egendom till allmän, skall beröfva kommunerna inkomster, vid hvilka de hafva varit vana och på grund af hvilka de inrättat sin hushållning, och man har derföre ansett det rättvist att vissa undantag göras från nyssnämnda allmänt gällande grundregel, att staten icke betalar kommunalutskylder. Detta är ett undantagsförhållande.

Men lagutskottet har ansett, att det ej kan vara skäl att förändra detta förhållande från att vara ett undantag till en hufvudregel, så att staten för alla sina inkomster skulle betala utskylder till kommunerna.

Den föregående talaren har påpekat några fall, der detta skulle vara för vissa kommuner i landet fördelaktigt, men säkert är, att det för de öfriga kommunerna, som också bidraga till statens inkomster, skall blifva betungade att införa den nya principen om statens likställighet med öfrige skattdragande inom kommunen.

Det är detta förhållande, hvarom lagutskottet vid förra riksdagen

lemnade en häntydning, och lagutskottets uppfattning delades då utan Om kommunal-
utskyldevs er-
läggande för
vissa staten
tillhöriga
fastigheter.

Huruvida det nu kan vara skäl att afvika derifrån och införa nya läggande för
vissa staten
tillhöriga
fastigheter. grundsatser i fråga om statens skattskyldighet i kommunalt hänseende, öfverlemnar jag åt kammaren att afgöra.

För närvarande föreligger dock icke — såsom den föregående talaren också påpekat — denna fråga, och för införande i vår lag af ett nytt undantagsstadgande i detta afseende, torde det saknas giltig anledning.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de under sammanträdet aflemnade kongl. propositionerna.

På begäran af herr *Hasselrot* beviljades honom ledighet från riksdagsgörömlen under fjorton dagar från den 25 innevarande månad.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 1,54 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Rättelse

i Första Kammarrens Protokoll n:o 15.

Sid. 20 rad. 16 uppifrån står: 498 ja och 152 nej
läs: 198 ja och 152 nej